

વર્ષ : ૪૮ ❖ અંક : ૦૨
ફેબ્રુઆરી-૨૦૨૪

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્ય ધ્વનિ

શ્રી રામમંદિર,
અયોધ્યા

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શુભ - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)
કોબા ૩૮૨ ૦૦૭. (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

મો.નં. ૯૪૨૮૬૬૨૩૮૬ (કાર્યાલય / એકાઉન્ટ્સ), ૯૪૨૮૬૬૨૩૭૬ (રિસોર્સન / આવાસ)

Mail : mail@shrimadkoba.org, Web : www.shrimadkoba.org

૧

બા.બ્ર. શ્રી સુરેશભૈયાની ચેન્નઈ ઇર્મયાત્રા વેળાએ

ધ્યાનયોગી પૂજ્ય જશરાજજી મહારાજ સાથે સત્સંગ

વિશાખાચાર્ય આશ્રમ, પોજૂર

શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય ગ્રામમંદિર, પોજૂરમલઈ

શ્રી અરિહંતગિરિ

પો
જૂ
ર
હિ
લ્સ

પોજૂરહિલ્સ મંદિર

શ્રી ગગનેશભાઈ નેમિલાલેન સંઘવીના નિવાસસ્થાને સત્સંગ

:- પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ભગવાન

:- તંત્રી - સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
(મો) ૯૪૨૭૦૬૪૪૭૯

:- સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)
ભગવાન

:- મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ભગવાન

:- પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : ૯૪૨૮૬૬૨૩૮૬
(એકાઉન્ટ્સ)
૯૪૨૮૬૬૨૩૭૬
(પ્રકાશન/આવાસ)
ભગવાન

:- લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૪૦૦
આજીવન રૂ. ૨૦૦૦
પરદેશમાં
By Air Mail
ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 4000
\$-80, £-60
આજીવન : Rs. 15000
\$-300, £-220

દિવ્યધ્વનિ

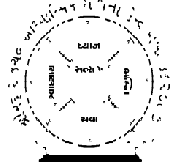
અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
- (૨) સાચી સમજણ અને પ્રયોગ ... પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી.. ૬
- (૩) શ્રી સ્વરૂપ સંબોધન બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજી..... ૮
- (૪) પ્રેમથી મૈત્રી-વાયા અનુકંપા સમણ શ્રુતપ્રજ્ઞજી..... ૧૧
- (૫) ગુણોનું વિરાટ આકાશ પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ .. ૧૩
- (૬) શ્રી પૂજ્યપાદ આચાર્ય પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી ૧૬
- (૭) શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર ... શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર ... ૨૦
- (૮) જીવનનો અર્થ અને પોતાના શ્રી રમેશભાઈ ખંધાર ૨૪
- (૯) ભગવદ્-ભારતી-ભક્તિ .. અનુવાદ : બા.બ્ર.બિન્દુદીદી .. ૨૯
- (૧૦) શ્રીરામચંદ્ર જિનપૂજા ૩૧
- (૧૧) જૈન ધર્મમાં રહેલા વિશિષ્ટ ... શ્રી પારુલબેન બી. ગાંધી .. ૩૪
- (૧૨) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૯

વર્ષ : ૪૮

ફેબ્રુઆરી-૨૦૨૪

અંક-૦૨

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન: ૯૪૨૮૬૬૨૩૮૬ (એકાઉન્ટ્સ)

૯૪૨૮૬૬૨૩૭૬ (પ્રકાશન/આવાસ)

mail@shrimadkoba.org, www.shrimadkoba.org

બેંકમાં સીધું દાન ભરવા માટેની વિગત

Bank Detail : Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra

Name of Bank : HDFC Bank Ltd.

Branch : Sughad, Gandhinagar - 382424.

A/c. No. : 50200070731240 • IFSC Code : HDFC0003067

BANK DETAILS FOR FOREIGN DONORS

IN FAVOUR OF : SHREE SATSHRUT SEVA SADHANA KENDRA

NAME of BANK : STATE BANK OF INDIA

BRANCH : NEW DELHI, MAIN BRANCH 11, PARLIAMENT STREET-110001

A/C NO. : 40102524216

SWIFT CODE : SBININBB104

INCOME TAX EXEMPTION UNDER SECTION (80G) 5 OF THE INCOME TAX ACT, 1961. VIDE NO. CIT / GNR / 80G / GNR89 / 2026-2027

INCOME TAX REGISTRATION U/S. 12AA. 041910192

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે કમશ: લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

ગ્રાહકોને નમ્ર વિનંતી

આપના હાલના મોબાઈલ નંબર તેમજ E-mail એડ્રેસ સંસ્થાને આપના ગ્રાહક નંબર સાથે રેકર્ડ અપડેશન માટે તુરત જ મોકલી આપવા વિનંતી.

મો.નં. ૯૪૨૮૬૬૨૩૭૬,
વોટ્સએપ નં. ૯૩૨૭૦૮૦૩૮૩

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪
ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

આપે કહ્યું છે કે, “આ દેહે કરવા યોગ્ય કાર્ય તો એક જ છે કે, કોઈ પ્રત્યે રાગ, અથવા કોઈ પ્રત્યે કિંચિત્ માત્ર પણ દ્વેષ ન રહે. સર્વત્ર સમદશા વર્તે.”

આપની આ વાત સાથે મુમુક્ષુતાના થોડા અંશો પણ જેમનામાં હોય, તેવા જીવો તો સહમત હોય જ, પરંતુ સમસ્યા એ છે કે અમારાથી સમદશા પ્રાપ્ત કરવી દુષ્કર છે. આપના ચરણોનું શરણ અને વચનોનો આશ્રય હોવા છતાં આ દેહે અમે આ ભગીરથ કાર્ય કરી શકીએ એમ બનવું દુર્ઘટ લાગે છે. છતાં પણ ચોથા આરામાં દુર્લભ એવા મહાપુરુષનો યોગ, મહત્પુણ્યના ઉદયથી અમને આ ભવમાં મળ્યો છે અને પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુદેવનું શરણ પણ મળ્યું છે, તેથી એવો નિશ્ચય અમે કરીએ છીએ કે હવે તો સર્વત્ર સમદશા વર્તે એવો પુરુષાર્થ કરવો જ, અને અંતે કાર્યસિદ્ધિ કરવી ! પરંતુ હજી ભગીરથ કાર્ય કેવી રીતે થઈ શકશે ?

તેથી આપને વિનંતી કરીએ છીએ કે -

હે પ્રભુ !

નિશ્ચય અમારો અને કૃપા તમારી,
મળે તો કામ સારે કૃપાળુ !
એકલો જીવ તો અનંતકાળથી
ભવના ફેરા ફેરે કૃપાળુ !
રાગદ્વેષને દૂર કરીએ,
અલિપ્તભાવમાં રહીએ કૃપાળુ !
પરિભ્રમણથી પાર ઉતરીએ,
દેજો આશિષ એવા કૃપાળુ !

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

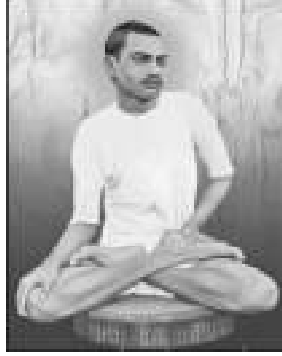
પત્રાંક-૪૯૬

મુંબઈ, ચૈત્ર વદ ૧૪, શુક્ર, ૧૯૫૦

જે મુમુક્ષુજીવ ગૃહસ્થ વ્યવહારમાં વર્તતા હોય, તેણે તો અખંડ નીતિનું મૂળ પ્રથમ આત્મામાં સ્થાપવું જોઈએ. નહીં તો ઉપદેશાદિનું નિષ્ફળપણું થાય છે.

દ્રવ્યાદિ ઉત્પન્ન કરવા આદિમાં સાંગોપાંગ ન્યાયસંપન્ન રહેવું તેનું નામ નીતિ છે. એ નીતિ મૂકતાં પ્રાણ જાય એવી દશા આવ્યે ત્યાગ વૈરાગ્ય ખરા સ્વરૂપમાં પ્રગટે છે, અને તે જ જીવને સત્પુરુષનાં વચનનું તથા આજ્ઞાધર્મનું અદ્ભુત સામર્થ્ય, માહાત્મ્ય અને રહસ્ય સમજાય છે; અને સર્વ વૃત્તિઓ નિજપણે વર્તવાનો માર્ગ સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે.

દેશ, કાળ, સંગ આદિનો વિપરીત યોગ ઘણું કરીને તમને વર્તે છે. માટે વારંવાર, પળે પળે તથા કાર્યે કાર્યે સાવચેતીથી નીતિ આદિ ધર્મોમાં વર્તવું ઘટે છે. તમારી પેઠે જે જીવ કલ્યાણની આકાંક્ષા રાખે છે, અને પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષનો નિશ્ચય છે, તેને પ્રથમ ભૂમિકામાં એ નીતિ મુખ્ય આધાર છે. જે જીવ સત્પુરુષનો નિશ્ચય થયો છે એમ માને છે, તેને વિષે ઉપર કહી તે નીતિનું જો બળવાનપણું ન હોય અને કલ્યાણની યાચના કરે તથા વાર્તા કરે, તો એ નિશ્ચય માત્ર સત્પુરુષને વંચવા બરોબર છે. જોકે સત્પુરુષ તો નિરાકાંક્ષી છે એટલે, તેને છેતરાવાપણું કંઈ છે નહીં, પણ એવા પ્રકારે પ્રવર્તતા જીવ તે અપરાધયોગ્ય થાય છે. આ વાત પર વારંવાર તમારે તથા તમારા સમાગમને ઈચ્છતા હોય તે મુમુક્ષુઓએ લક્ષ કર્તવ્ય છે. કઠણ વાત છે માટે ન બને, એ કલ્પના મુમુક્ષુને અહિતકારી છે અને છોડી દેવા યોગ્ય છે.

પત્રાંક-૫૧૬

મુંબઈ, શ્રાવણ વદ ૧, ૧૯૫૦

પાણી સ્વભાવે શીતળ છતાં કોઈ વાસણમાં નાખી નીચે અગ્નિ સળગતો રાખ્યો હોય તો તેની નિરિચ્છા હોય છતાં તે પાણી ઉષ્ણપણું ભજે છે, તેવો આ વ્યવસાય, સમાધિએ શીતળ એવા પુરુષ પ્રત્યે ઉષ્ણપણાનો હેતુ થાય છે, એ વાત અમને તો સ્પષ્ટ લાગે છે.

વર્ધમાનસ્વામીએ ગૃહવાસમાં પણ આ સર્વ વ્યવસાય અસાર છે, કર્તવ્યરૂપ નથી, એમ જાણ્યું હતું. તેમ છતાં તે ગૃહવાસને ત્યાગી મુનિચર્યા

ગ્રહણ કરી હતી. તે મુનિપણામાં પણ આત્મબળે સમર્થ છતાં તે બળ કરતાં પણ અત્યંત વધતા બળની જરૂર છે, એમ જાણી મૌનપણું અને અનિદ્રાપણું સાડાબાર વર્ષ લગભગ ભજ્યું છે, કે જેથી વ્યવસાયરૂપ અગ્નિ તો પ્રાયે થઈ શકે નહીં.

જે વર્ધમાનસ્વામી ગૃહવાસમાં છતાં અભોગી જેવા હતા, અવ્યવસાયી જેવા હતા, નિઃસ્પૃહ હતા, અને સહજ સ્વભાવે મુનિ જેવા હતા, આત્માકાર પરિણામી હતા, તે વર્ધમાનસ્વામી પણ સર્વ વ્યવસાયમાં અસારપણું જાણીને, નીરસ જાણીને દૂર પ્રવર્ત્યા; તે વ્યવસાય, બીજા જીવે કરી કયા પ્રકારથી સમાધિ રાખવી વિચારી છે, તે વિચારવા યોગ્ય છે. તે વિચારીને ફરી ફરી તે ચર્યા કાર્યે કાર્યે, પ્રવર્તને પ્રવર્તને સ્મૃતિમાં લાવી વ્યવસાયના પ્રસંગમાં વર્તતી એવી રુચિ વિલય કરવા યોગ્ય છે. જો એમ ન કરવામાં આવે તો એમ ઘણું કરીને લાગે છે કે હજુ આ જીવની યથાયોગ્ય જિજ્ઞાસા મુમુક્ષુપદને વિષે થઈ નથી, અથવા તો આ જીવ લોકસંજ્ઞાએ માત્ર કલ્યાણ થાય એવી ભાવના કરવા ઈચ્છે છે. પણ કલ્યાણ કરવાની તેને જિજ્ઞાસા ઘટતી નથી; કારણ કે બેય જીવનાં સરખાં પરિણામ હોય અને એક બંધાય, બીજાને અબંધતા થાય, એમ ત્રિકાળમાં બનવા યોગ્ય નથી.

સાચી સમજણ અને પ્રયોગ

પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી

આપણે પત્રાંક-પપ ના આધારે મુમુક્ષુઓની સાધનાદષ્ટિ વિશે ચર્ચા કરીશું. ભગવાને, આચાર્યોએ, સંતોએ, જ્ઞાનીઓએ પોતાની અનુભવવાણીથી જે કહ્યું છે તે સમજવું અઘરું નથી, પણ તે સ્વીકારવું અઘરું છે અને ભગવાન એવું કહે છે કે જો તું સ્વીકાર કરતો નથી, તો તું સમજ્યો નથી.

ટાળવા માટે થવો જોઈએ.

જ્યારે આપણને પાપભાવો થાય છે ત્યારે આપણને એમ લાગે છે કે I am doing something which is against Jin Agana ? હું એવું કંઈક કરી રહ્યો છું કે જે જિનઆજ્ઞાથી વિરુદ્ધ છે ? ટાળી ન શકાય ત્યારે પણ તું એ

સ્વીકાર કરે છે કે આ બરાબર નથી કંઈક ખોટું છે ? તો એટલું સમજાયું કહેવાય. આપણને તો દસ-બાર દિવસ પછી યાદ આવે કે ખોટું કર્યું. પછી વિચારીએ કે એ તો ભૂલથી થયું ! તો પણ કર્મ બંધાશે. લૌકિક રીતે સમજીએ કે ઈન્કમટેક્સ ભરવામાં પાંચ દિવસ મોહું કરીએ અને કહીએ કે હું ભૂલી ગયો હતો, બહારગામ ગયો હતો. તો ચાલશે ? અરે, સરકાર કહેશે કે દંડ ભરી દો. આવું જ આપણા દોષ બાબતે પણ છે. આપણે ખોટું કરીને વિચારીએ કે કર્મ ન બંધાય, તો ભાઈ, એ વ્યવસ્થા તો ભાવિ તીર્થકર માટે પણ નથી. ભાવિ એટલા માટે કહ્યું કે તીર્થકર બન્યા બાદ તેઓ દોષ કરતા નથી.

“સમજ સાર સંસાર મેં, સમજુ ટાળે દોષ, સમજ સમજ કર જીવ હી, ગયા અનંતા મોક્ષ.”

જો આપણે કોઈ વસ્તુ સમજ્યા છીએ તો આપણે કેટલી સમજ્યા છીએ ? આપણા જેટલા દોષો આપણે દૂર કરીએ છીએ, એટલું આપણે સમજ્યા છીએ એવું કહી શકાય. જેટલા દોષો હજી ટળ્યા નથી, હજી બાકી રહ્યા છે, તેટલું આપણે હજી સમજ્યા નથી. આ સમજણની પારમાર્થિક વ્યાખ્યા છે.

મોક્ષમાર્ગ સમજવામાં તકલીફ નથી, પણ મોક્ષમાર્ગ સાચો છે અને મને શ્રેયસ્કર છે એમ પણ લાગવું જોઈએ. ‘મને’ એટલે કે પોતાના સંદર્ભમાં વિચારવું જરૂરી છે. શ્રેયસ્કર પોતા માટે છે એમ સમજવું. તું તારી જાતને સુધારી શકે, નિશ્ચયનયથી તો કોઈપણ અન્યને સુધારવાનું કોઈ પણ જીવ કરી શકે નહીં.

જેટલા પ્રમાણમાં તેં દોષોને ટાળ્યા, એટલા પ્રમાણમાં તું આસ્રવથી, એટલે કે દોષોથી નિવર્ત્યો. એટલે કે તું મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત થયો. આમાં ‘યથા’ એવો એક શબ્દ વાપર્યો છે, જેને યથાર્થ રૂપે ગુરુગમથી સમજવો જોઈએ. જ્યારે જ્યારે, જેટલો જેટલો, રૂડા પ્રકારે તું સમજ્યો. એટલે કે ‘યથા’ નો અર્થ ફક્ત જેટલું એવો જ નથી, પરંતુ ‘જ્યારે જ્યારે’ અને ‘જેટલું જેટલું’ એ બંને રીતે સમજવું. એટલે કે તું જેટલો જેટલો, જ્યારે જ્યારે સમજ્યો છે, ત્યારે ત્યારે, તેટલો તેટલો તું આસ્રવથી નિવર્ત્યો છો. અહીં આત્માની વાત ચાલે છે. આપણે ઘણી બધી માહિતી ભેગી કરવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ; એ ચિત્તને રમાડવા માટે ઠીક છે, પણ એ કાંઈ અનિવાર્ય નથી. વધારે બળ, વધારે સમય, વધારે પુરુષાર્થ દોષોને

પત્રાંક-પપ ની વાત કરીએ તો પત્રમાં પ્રથમ વાક્ય આ પ્રમાણે છે :

“કર્મ એ જડ વસ્તુ છે. જે જે આત્માને એ જડથી જેટલો જેટલો આત્મબુદ્ધિએ સમાગમ છે,

તેટલી તેટલી જડતાની એટલે અબોધતાની તે આત્માને પ્રાપ્તિ હોય, એમ અનુભવ થાય છે. આશ્ચર્યતા છે, કે પોતે જડ છતાં ચેતનને અચેતન મનાવી રહ્યાં છે!”

બે શબ્દો છે કે જે બે પદાર્થને સૂચવે છે-એક જડ અને બીજો ચેતન. આ બંનેને અંતરમાં યથાર્થ સ્વીકાર કરે, તો મોક્ષમાર્ગ ચાલુ થઈ જાય. આંક-૮૦૨ નો મુખ્ય આધાર આ બે શબ્દો છે. સિદ્ધાંત એ જ છે, શબ્દો બીજા મૂક્યા છે,

“જડ ને ચૈતન્ય બન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ ભિન્ન,
સુપ્રતીતપણે બન્ને જેને સમજાય છે;
સ્વરૂપ ચેતન નિજ, જડ છે સંબંધ માત્ર,
અથવા તે જ્ઞેય પણ પરદ્રવ્યમાંય છે;”

પ્રામાણિક મુમુક્ષુઓ માટે તો સર્વ સમય સાધનાનો સમય છે. જગતના સમસ્ત પદાર્થો-શરીર સહિત, વાણી સહિત, વિકલ્પો સહિત પરદ્રવ્ય છે એમ આપણને ચોવીસે કલાક લાગે ત્યારે આપણે આત્મજ્ઞાની થઈ ગયા છીએ અથવા આત્મજ્ઞાન થવાની તૈયારી છે. પ્રામાણિક મુમુક્ષુ માટે સાધનાનો કોઈ ચોક્કસ સમય હોતો નથી. સર્વ સમયે સાધના. ભલે હજુ એવી શક્તિ નથી, પણ શ્રદ્ધામાં છે. શ્રદ્ધામાં સર્વ પ્રકારે અને સર્વ સમયે સાધના છે. જીવનની દરેકે દરેક પ્રવૃત્તિ-ખાવું, પીવું, કામ કરવું વગેરે સમયે સાધનાની જ દૃષ્ટિ રાખવી. જેટલી શક્ય હોય તેટલી સાધના કરવી. મારે સાધના ક્યારે કરવી ? એ પ્રશ્નનો જવાબ ભગવાન એ પ્રશ્નરૂપે આપે કે સાધના ક્યારે ન કરવી ? અર્થાત્ દરેક સમયે કરવી. ભલે તું ગૃહસ્થ છે, સતત સાધના ન કરી શકે, પણ સાધનાની દૃષ્ટિ તો કેળવી શકે ને ? ચાર રસ્તા પર આપણી કાર ઊભી છે, બેચાર ભિખારીઓ આવીને ‘ભૂખ્યો છું’ એવું કહી ખાવાનું માંગે. તું જુએ છે કે તારી પાસેના બિસ્કિટ તો ખલાસ થઈ ગયા છે. ત્યારે ઓછો જાગૃત હોય તો વિચારે કે ઠીક છે, આજે આપી શકાય એમ નથી. પણ વધારે જાગૃત હોય તો ખિસ્સામાં હાથ કેમ નથી નાખતો ? પણ એ તો

વિચારે છે કે ચાલશે હવે, ફરી વધારે આપી દઈશું. આ ચાલશેનો જે ભાવ છે તે દર્શાવે છે કે એટલી જાગૃતિ, એટલો તલસાટ નથી. તત્ક્ષણ કાર્ય કરવાની ભાવના અને ઉદમ નથી. આપણી પાસે સિદ્ધાંતની અપેક્ષાએ જોકે સર્વ સમયે સાધના કરવાની શક્તિ નથી, કારણકે આપણે તથારૂપ મુનિઅવસ્થામાં નથી. છતાં વૈકલ્પિક અવસરો તો છે જ. પણ આપણને અંદર એટલો તલસાટ નથી. એટલે તો કહ્યું ને કે - “દેહ જીવ એકરૂપે ભાસે છે અજ્ઞાન વડે, ક્રિયાની પ્રવૃત્તિ પણ તેથી તેમ થાય છે;”

શ્રદ્ધા અને જાગૃતિ જરૂરી છે, પણ પ્રમાદને લીધે, શિથિલતાને લીધે અંતરમાં ભગવાનની આજ્ઞાની પકડ જેવી જોઈએ તેવી નથી. પકડ જેટલી હોય તેટલી જ સ્ફૂર્તિ વધે. આ જ પ્રમાણે ગુણની વ્યવસ્થા છે. કરણાનુયોગ એ જ કહે છે કે ગુણસ્થાન પ્રમાણે જ પુરુષાર્થ થઈ શકે.

શંકા : છઠ્ઠા-સાતમા ગુણસ્થાનમાં જે પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત સ્થિતિ છે એ કઈ રીતે સમજવી ?

સમાધાન : છઠ્ઠા અને સાતમા ગુણસ્થાનમાં અવિનાભાવી સ્થિતિ છે. છઠ્ઠામાં જે પ્રમત્ત છે એ થોડા સમયમાં જ અપ્રમત્ત થઈ જવાના છે. માટે મુનિપણું તો એક જ છે. જ્યારે થોડો થાક લાગે, ને વિશ્રામ કરે ત્યારે છઠ્ઠામાં છે અને જ્યારે થાકને ‘ઓવરકમ’ કરી પુરુષાર્થ કરે એટલે સાતમા અપ્રમત્તમાં ચાલ્યા જાય. એમનો પુરુષાર્થ, ભાવના નિરંતર એવી છે કે સાતમાંથી પાછું આવવું નથી. અધ્યાત્મની દૃષ્ટિએ આ વાત છે. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની અપેક્ષાએ તેઓ બધું જાણે જ છે પણ ભાવના મોળી પડવા દેતા નથી.

“બન્ને દ્રવ્ય નિજ નિજ રૂપે સ્થિત થાય છે.”

અહીં સમ્યગ્દર્શનને લીધું છે પણ મુમુક્ષુ અવસ્થામાં પણ એને લાગુ કરી શકાય, કેમકે સમ્યગ્દર્શનને કેવી રીતે સમજવું ? નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન એ છે કે જ્યાં મોહગ્રંથિનો ભેદ થયો

શ્રી સ્વરૂપ સંબોધન

*** ગ્રંથકર્તા - પૂજ્ય ન્યાયાચાર્ય અકલંકદેવ ★ વિવેચક : બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજી ***

શ્લોક-૨૩

ઉત્થાનિકા : શિષ્ય જિજ્ઞાસા કરે છે કે હે ભગવન્! સ્વ-પર પદાર્થનું જ્ઞાન કરીને હવે શું કરું કે જેથી શીઘ્ર શિવગામી બનું ?

સ્વં પરં વિદ્ધિ તત્રાપિ વ્યામોહં છિન્ધિ કિંત્વિમમ્ ।
અનાકુલસ્વસંવેદ્યે, સ્વરુપે તિષ્ઠ કેવલે ॥૨૩॥

અન્વયાર્થ : સ્વં = પોતાના આત્માને, પરં = શરીરાદિ અન્ય પદાર્થોને, વિદ્ધિ = સમજો, કિન્તુ = પરંતુ, તત્ર અપિ = આમ હોવા છતાં, ત્યાં પણ, ઇમમ્ = આ ભેદ ભાવાત્મક, વ્યામોહં = લગાવપક્ષને પણ, છિન્ધિ = દૂર કરો, કેવલે = કેવળ, અનાકુલસ્વસંવેદ્યે = નિરાકુળતારૂપ સ્વાનુભવથી જાણવા યોગ્ય, સ્વરુપે = સ્વરૂપમાં, તિષ્ઠ = સ્થિત થાઓ.

ગાથાર્થ : હે શિષ્ય! સ્વતત્ત્વ તથા પરતત્ત્વને જાણ્યા પછી પણ ત્યાં મારા-તારાના વ્યામોહનો ત્યાગ કરી માત્ર પોતાના નિરાકુળ આત્મસ્વરૂપ કે જે સ્વસંવેદનગમ્ય છે તેમાં સ્થિત થાઓ,

વિવેચન: આચાર્યદેવ પોતાના ભેદવિજ્ઞાની, તત્ત્વજ્ઞાની શિષ્યને સાધનાના ધ્યેય એવા પોતાના આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિત થવાનો ઉપદેશ આપે છે. હે શિષ્ય ! તું હવે સ્વ-પરનો ભેદ સારી રીતે જાણી ચૂક્યો છે. પરંતુ આટલું જ પર્યાપ્ત નથી. હવે સાધનાના પરમ ધ્યેયરૂપ અંતિમ ચરણમાં પ્રવેશ કરો. આ દેહાદિ પરદ્રવ્યો છે તથા ચૈતન્ય ભાવથી લક્ષિત આ હું છું-આ પ્રકારના ભેદ-ભાવાત્મક વિકલ્પોથી પણ હવે ઉપર ઉઠો. આ ભેદાત્મક વિકલ્પો 'આ હું છું, આ પર છે' એવો વ્યામોહ ઉત્પન્ન કરે છે તેને ઓળંગી જાઓ તથા માત્ર પોતાના અનાકુળ, સ્વાનુભવથી જેને જાણી શકાય છે તેવા સ્વરૂપમાં સ્થિત થાઓ આ સ્વ-પરના ભેદભાવાત્મક વ્યામોહનો શીઘ્ર ત્યાગ કરી માત્ર પોતાનામાં લીન થઈ જાઓ કેમકે જ્યાં સુધી સ્વ-પર ભેદ વિચારરૂપ દ્વૈત વિદ્યમાન છે ત્યાં સુધી નિરાકુળ,

શાંત, ધ્રુવ, જ્ઞાયક સ્વભાવી અદ્વૈત આત્માની અનુભૂતિ અશક્ય છે. માટે હે શિષ્ય! તું સર્વ ભાવથી ઉદાસીન થઈ પોતાના શાંત, નિરાકુળ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપમાં સ્થિત થઈ જા. આ પુરુષાર્થમાં સારભૂત પુરુષાર્થ છે, જે શીઘ્ર અવિચળ, પરમ સૌખ્યરૂપી મોક્ષલક્ષ્મીનું સાક્ષાત્ કારણ છે.

શ્લોક-૨૪

ઉત્થાનિકા : હવે આચાર્યદેવ ગ્રંથાન્તમાં સાધનાનું ચરમ સૂત્ર અભેદનયાશ્રિત નિશ્ચય ષટ્કારક સ્વરૂપનિજ દ્વારા નિજમાં લીન થવાનું જણાવે છે.

સ્વં સ્વં સ્વેન સ્થિતં સ્વસ્મૈ
સ્વસ્માત્સ્વસ્યાવિનશ્વરમ્ ।
સ્વસ્મિન્ ધ્યાત્વા લભેત્
સ્વોત્થમાનન્દમૃતં પદમ્ ॥૨૪॥

અન્વયાર્થ : સ્વઃ = નિજ આત્મા, સ્વેન્ = પોતાના દ્વારા, સ્થિતં = સ્થિત, સ્વં = પોતાના સ્વરૂપને, સ્વસ્મૈ = પોતાના માટે, સ્વસ્માત્ = પોતાના આત્માથી, સ્વસ્ય = પોતાના આત્માનું, સ્વોત્થ = નિજ આત્માથી ઉત્પન્ન થયેલ, અવિનશ્વરમ્ = અવિનાશી, આનન્દમ્ અમૃતં પદમ્ = આનંદ તથા અમૃતમય, સ્વસ્મિન્ = પોતાના આત્મામાં, ધ્યાત્વા = ધ્યાન કરીને, લભેત્ = પ્રાપ્ત કરો.

ગાથાર્થ : નિજ આત્મા પોતાના દ્વારા સ્થિત, પોતાના સ્વરૂપને પોતાના માટે, પોતાના આત્માથી, પોતાના આત્માના, પોતાના આત્માથી ઉત્પન્ન થયેલ અવિનાશી આનંદ તથા અમૃતમય પદ પોતાના આત્મામાં ધ્યાન કરીને પ્રાપ્ત કરો.

વિવેચન: હવે આચાર્યદેવ સાધનાના ચરમ ચરણરૂપ સૂત્ર દ્વારા અભેદષટ્કારકોની સાધના દ્વારા સ્વરૂપસ્થ થવાનો સંકેત કરે છે. આચાર્યશ્રી કહે છે કે શુદ્ધાત્મા પોતાને, પોતાના દ્વારા, પોતાના માટે પોતાનામાંથી, પોતાના આત્મામાં સ્વયંને ઉપલબ્ધ થાય છે. નિશ્ચયથી શુદ્ધાત્મોપલબ્ધિમાં ભિન્ન કર્તા-કરણ

વગેરે હોતાં નથી. અત્રે આત્મા સ્વયં યોગ્ય દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવાદિ પ્રાપ્ત કરીને પોતાને સ્વયં શુદ્ધરૂપ કરે છે માટે કર્તા સ્વયં છે. શુદ્ધાત્મોપલબ્ધિરૂપ કર્મરૂપ પણ સ્વયં પરિણમિત થયો માટે કર્મરૂપ પણ સ્વયં છે. તે પોતાના શુદ્ધોપયોગરૂપ સાધનથી સ્વયં શુદ્ધોપયોગરૂપ થાય છે. માટે સાધન (કરણ) પણ સ્વયં છે. આત્મા સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ સ્વયં માટે કરી રહ્યો છે અર્થાત્ સ્વયં જ સ્વયં ના ફળને આપે છે, કોઈ અન્યને નહીં. માટે સંપ્રદાન પણ પોતે જ છે. આત્મા પોતાના જ અશુદ્ધોપયોગ અથવા અશુદ્ધ સ્વરૂપથી પૃથક્ થઈને શુદ્ધરૂપ થયો છે માટે અપાદાન પણ સ્વયં છે અથવા શુદ્ધનિશ્ચયનયથી શક્તિરૂપ શુદ્ધ દ્રવ્યમાંથી જ શુદ્ધ સ્વરૂપ વ્યક્ત થયું છે માટે સ્વયં અપાદાન છે. આત્મા પોતાના શુદ્ધ, બુદ્ધ જ્ઞાયક સ્વભાવના આશ્રયથી જ તેના આધારે શુદ્ધ થાય છે માટે અધિકરણ પણ સ્વયં જ છે. આમ, ઉપરોક્ત પ્રકારે નિશ્ચય ષટ્કારકોની એકતાથી જ આત્મા પોતાના આનંદ તથા અમૃતમય પદ્મને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે હે આત્મન્! તું સર્વ પ્રપંચો અને વિકલ્પોનો ત્યાગ કરી, પોતાના શુદ્ધ, ધ્રુવ જ્ઞાયક સ્વભાવનો આશ્રય કરીને સ્વયંમાં લીન થઈ જા.

શ્લોક-૨૫

ઉત્થાનિકા: ગ્રંથના અંતે શિષ્ય આચાર્ય ભગવંતના પાદારવિંદમાં અંતિમ જિજ્ઞાસા પ્રગટ કરે છે કે હે ભગવન્ ! આ ગ્રંથના શ્રવણ તથા વ્યાખ્યાન કરવાથી શું લાભ થાય છે?

इति स्वतत्त्वं परिभाव्य वाङ्मयम् ।
 य एतदाख्याति शृणोति चादरात् ।
 करोति तस्मै परमार्थसम्पदम्,
 स्वरूप सम्बोधन पंचविंशतिः । ॥૨૫॥

અન્વયાર્થ: ઇતિ = પૂર્વોક્ત પ્રકારથી, ય = જો વ્યક્તિ, એતત્ = આ, વાઙ્મયમ્ = વાચનિક શાસ્ત્રમાં નિબદ્ધ, સ્વતત્ત્વં = પોતાના આત્મતત્ત્વને, પરિભાવ્ય = સંપૂર્ણપણે વિચાર-ભાવન કરીને, આદરાત્ = આદરથી, આખ્યાતિ = વાંચન કરે છે, ચ = અને,

શ્રુણોતિ = સાંભળે છે, તસ્મૈ = તેના માટે અથવા તેને, સ્વરૂપ સમ્બોધન પંચવિંશતિ: = આ પચીસ શ્લોકવાળા તથા આત્મસ્વરૂપનો બોધ કરાવનાર સ્વરૂપ સંબોધન ગ્રંથ, પરમાર્થસમ્પદમ્ = ઉત્કૃષ્ટ, આત્મસ્વરૂપ, પરમાત્મસંપત્તિ, કરોતિ = પ્રદાન કરે છે.

ગાથાર્થ: આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત ૨૪ શ્લોકોમાં કહ્યા અનુસાર જે વ્યક્તિ આ ગ્રંથમાં નિબદ્ધ પોતાના આત્મતત્ત્વનો સારી રીતે વિચાર કરીને, આદરસહિત અર્થાત્ શ્રદ્ધા અને વિનયશુદ્ધિપૂર્વક ભણે છે, સાંભળે છે તેઓને આ ૨૫ શ્લોક પ્રમાણ 'સ્વરૂપ સંબોધન પંચવિંશતિ' ગ્રંથ ઉત્કૃષ્ટ શુદ્ધાત્મરૂપી પરમ સંપદા પ્રદાન કરે છે.

વિવેચન: ગ્રંથના અંતે આચાર્યદેવ ગ્રંથના પઠન-શ્રવણનું માહાત્મ્ય બતાવતાં કહે છે કે જેઓ આ ગ્રંથનો ચારે બાજુથી વિચાર કરીને તથા આદરસહિત પઠન કરશે કે સાંભળશે, તેમને આ ગ્રંથ શુદ્ધાત્મારૂપી પરમ સંપદાની પ્રાપ્તિ કરાવવામાં સમર્થ છે. વાસ્તવમાં જોઈએ તો આચાર્યદેવે આ ૨૫ શ્લોકોમાં સંપૂર્ણ દ્વાદશાંગીનો સાર બતાવ્યો છે. સંપૂર્ણ શ્રુતનો સાર એક શુદ્ધાત્માની પ્રાપ્તિ છે, જેને ન્યાય તથા અધ્યાત્મ બન્ને દષ્ટિઓનો સુભગ સમન્વય કરીને આચાર્યદેવે આપણા જેવા અલ્પમતિજનો માટે પ્રસ્તુત કર્યો છે. ઊંડાણથી જોઈશું તો ખ્યાલ આવશે કે આમાં સંપૂર્ણ પ્રયોજનભૂત જ્ઞાન નિબદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે. પ્રથમ દશ ગાથાઓમાં વિભિન્ન નયો દ્વારા ન્યાયદષ્ટિથી આત્મસ્વરૂપનું વ્યાખ્યાન કર્યું છે, જેની અનોખી શૈલી છે. તેના અધ્યયનથી યોગ્ય શિષ્યને આત્મવિષયક કોઈ પણ વિપર્યાસ રહેતો નથી. શેષ ગાથાઓમાં અત્યંત રોચક, તાત્ત્વિક, અતિસંક્ષિપ્ત તથા સારગર્ભિત શૈલીમાં પૂર્વોક્ત શુદ્ધાત્માને પ્રાપ્ત કરવાના ઉપાયો બતાવ્યા છે, જે પરિપૂર્ણ છે. ક્રમે ક્રમે અત્યંત બારીકાઈથી વ્યવહાર - નિશ્ચય રત્નત્રય, સૂક્ષ્મ તૃષ્ણાનું સ્વરૂપ.

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૫ પર)

જાય છે એટલે પ્રેમ હોવા છતાં સાથે રહેવું સંભવ બની શકતું નથી.

મૈત્રીભાવ:

ભીતરમાં જ્યારે આવો દિવ્ય પ્રેમ જન્મે છે ત્યારે મૈત્રીની સુવાસ છાની રહેતી નથી. શાસ્ત્ર કહે છે: સત્વેષુ મૈત્રી એટલે કે જીવ માત્ર સાથે મૈત્રી કરો. મૈત્રી ક્યારેય આંશિક નથી હોતી, પરિપૂર્ણ હોય છે. શાસ્ત્ર મૈત્રીની વ્યાખ્યા કરે છે અને કહે છે: **પરહિત ચિંતા મૈત્રી:** બીજાના હિતનો વિચાર કરવો એ સાચી મૈત્રી. પોતાના જ હિતનો વિચાર કરવો એ સ્વાર્થ છે. જૈન ધર્મની આ પ્રસિદ્ધ પ્રાર્થના ભાવવા જેવી છે,

“મૈત્રીભાવનું પવિત્ર ઝરણું મુજ હૈયામાં વહ્યા કરે, શુભ થાઓ આ સકલ વિશ્વનું, એવી ભાવના નિત્ય રહે..”

આ પ્રાર્થનામાં મૈત્રીની પરિભાષા આપી દીધી છે. જ્યારે સાધકમાં એવી ભાવના જન્મે કે આ સકલ વિશ્વનું શુભ થાઓ, ત્યારે મૈત્રીના બીજ હૃદયની ભૂમિમાં રોપાયા છે એમ સમજવું.

પૂ. વિનય વિજયજી મહારાજ રચિત ‘શાંત સુધારસ’ ગ્રંથમાં મૈત્રી શા માટે કરવી જોઈએ એના બે સુંદર કારણો આપ્યા છે:

(૧) હે જીવ, આ પૃથ્વી પર તારે કેટલું રહેવાનું છે? આ ક્ષણિક જીવનયાત્રામાં શા માટે કોઈ સાથે બગાડીને જવું. સૌ સાથે મૈત્રી કરશો તો જીવનયાત્રા ઊર્ધ્વગતિએ પ્રયાણ કરશે.

(૨) હે જીવ, તને ખબર છે કે તું જેની સાથે શત્રુતા કરે છે એ ગયા ભવના તારા સગાસંબંધીઓ જ છે અથવા એ લોકો આવતા ભવમાં તારા જ પરિવારના સભ્યો બનવાના છે! આવા પરિવાર અને સ્નેહીજનો સાથે શત્રુતા અને વેરભાવ શું કામ?

ટૂંકમાં, આવો દિવ્ય મૈત્રીભાવ લાવવા માટે પ્રેમનો વિસ્તાર કરવો રહ્યો, સ્વાર્થવૃત્તિને ત્યાગવી રહી અને કોઈ પણ જીવ પ્રત્યે દ્વેષવૃત્તિ ન જાગે એ માટે સજાગ રહેવું રહ્યું.

અનુકંપા:

જિનશાસનમાં પ્રભુ મહાવીર સ્વામીએ અનુકંપાને સમ્યગ્દર્શનનું લક્ષણ ગણાવ્યું છે. આ

અનુકંપા એ મૈત્રીભાવનું પરિણામ છે. મૈત્રી એ એક ભાવ છે અને અનુકંપા તેનું વ્યવહારિક સ્વરૂપ છે. અનુકંપામાં હું અન્યને પોતાના માનીને એમનું દુઃખ દૂર કરવાનો પ્રયાસ કરું છું. દરેક જીવને જ્યારે હું આત્મતુલ્ય સમજું છું ત્યારે અનુકંપાનું જીવન વ્યવહારમાં અમલીકરણ થાય છે. હૃદયમાં સંવેદના ખીલે છે ત્યારે અનુકંપાનો જીવનમાં સૂત્રપાત થાય છે. મૂક પ્રાણીઓની સેવા કરવી, અસહાય એવા વૃદ્ધ લોકોની સંભાળ રાખવી, ઉપકારી એવા માબાપને આત્મિક શાતા પહોંચાડવી-આ બધું અનુકંપામાં આવે છે. અનુકંપા જો સેવામાં કન્વર્ટ ના થાય તો અનુકંપા અપંગ કહેવાય. અનુકંપાના ભાવને સેવાના પગ લાગવા જોઈએ. ટૂંકમાં અનુકંપા ચાલતી હોઈ જોઈએ, સક્રિય હોવી જોઈએ. આ ધરતી પર આપણને રહેવા માટે જે જગ્યા મળી છે, સાચી રીતે એનું ભાડું કુદરતને ત્યારે જ ચૂકવાય જ્યારે આપણે નિઃસ્વાર્થભાવે કોઈની સેવા કરીને એ જીવને ખરા અર્થમાં શાતા અને સમાધિ પહોંચાડીએ. મને એવું લાગે કે પ્રેમથી મૈત્રીનો માર્ગ વાયા અનુકંપા થઈને આત્માના આનંદ સુધી પહોંચે છે.

આ ત્રણેય માનવીય મૂલ્યો ઘણીવાર આપણને પશુમાં જોવા મળતા હોય છે અને માનવી આ ગુણોની હત્યા કરીને પોતાની જાતને ક્ષણે ક્ષણે મારતો હોય છે. ચાલો, આજથી સંકલ્પ કરીએ કે પ્રેમભાવ માટે સમજણને વિકસિત કરીએ, મૈત્રીભાવ માટે સ્વાર્થવૃત્તિને ત્યાગીએ અને અનુકંપાભાવ માટે સેવાને જીવનમાં સક્રિય કરીએ.

★ જીવનમાં જ્યારે દુઃખ આવે ત્યારે એટલું તો જરૂર યાદ રાખવું કે દુઃખનો પહાડ હંમેશાં બરફનો હોય છે અને બરફ આજે નહિ તો કાલે ઓગળી જ જવાનો છે.

★ પૈસાનો હિસાબ તો ખૂબ મેળવ્યો, પણ પૈસા મેળવવા જતાં શું શું ગુમાવ્યું તેનો હિસાબ પણ એકવાર કરી જોજો. આંખમાંથી આંસુ આવી જશે.

પરમનો સ્પર્શ-૧૪૬

ગુણોનું વિરાટ આકાશ ખૂલશે !

*** પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ***

કવિવર રવીન્દ્રનાથે માર્મિક રીતે કહ્યું છે, 'જો ભૂલો રોકવા માટેનાં દરવાજા બંધ કરી દેશો, તો સત્ય પણ બહાર રહી જશે.' આનો મર્મ એ છે કે જીવનમાં સત્યપ્રાપ્તિ કરવી હોય, તો સ્વ-દોષનો ખુલ્લા મને સ્વીકાર કરવો જોઈએ, કારણ એટલું જ કે વ્યક્તિની ભૂલસુધારણાનો પ્રયત્ન એ એની આંતરયાત્રાનું પ્રારંભબિંદુ છે. એ ક્ષણે પોતાની જાત વિશે ગંભીરતાથી વિચારવા લાગે છે. પોતાનામાં પડેલા અવગુણોનો ઊંડો અભ્યાસ કરે છે. પોતાની વિચિત્ર આદતો અને પોતે સર્જેલી વિપરિત પરિસ્થિતિ એમાં કેટલી કારણભૂત બની, એ વિશે સ્વસ્થતાથી ચિંતન કરે છે. આમાં પહેલી પ્રક્રિયા એ થાય છે કે વ્યક્તિ બાહ્યજગત કે બહારની દુનિયાના લોકોને જોવાને બદલે પોતાની જાત તરફ વળે છે. દોષદર્શી માનવીનું મન હંમેશાં બાહ્યજગતમાં ધૂમતું હોય છે, કારણ કે એને બહારની દુનિયાના અને અન્યના જ દોષો શોધવામાં રસ હોય છે અને એ શોધીને સર્જાયેલી દુઃખદ પરિસ્થિતિને માટે કારણભૂત ઠેરવવામાં ઊંડી દિલચશ્પી હોય છે.

કોઈપણ વિપરિત, દુઃખદ કે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ ઘટના સર્જાય ત્યારે જો વ્યક્તિ એમાં પોતાની કોઈ ભૂલ કે દોષ છે કે નહીં એ જોવા કોશિશ કરે, તો એ ક્ષણથી એના આત્મસંશોધનનો પ્રારંભ થાય છે. સામાન્ય માનવીથી માંડીને મહાનમાં મહાન સાધક આ રીતે આત્મશોધન કે આત્મનિરીક્ષણ કરીને પોતાની ભૂલોની ખોજ કરતો હોય છે અને એ પછી એનું નિવારણ કરવા માટે યત્ન કરતો હોય છે. આપણા સંતો અને સાધુઓએ આવા દોષદર્શનથી આધ્યાત્મિક સિદ્ધિ મેળવી છે. કૃષ્ણભક્ત સૂરદાસ જ્યારે એમ કહે કે 'મૌ સમ કૌન કુટિલ ખલ કામી' ત્યારે ખ્યાલ આવે કે મહાન સંતો જીવનમાં સ્વદોષોની

કેવી આકરી ચિકિત્સા કરતા હોય છે. મહાત્મા ગાંધીજીએ સત્યની પ્રાપ્તિ માટે કરેલું દોષદર્શન એમની આત્મકથા 'સત્યના પ્રયોગો'માં જોઈ શકીએ છીએ. એટલે કે પોતાના દોષ જોવાથી પ્રથમ ઘટના એ સર્જશે કે વ્યક્તિ સમયસર પોતાની જાત અંગે જાગૃત થઈ જશે!

બીજી વાત એ બને છે કે અન્ય વ્યક્તિએ આપણામાં કયો દોષ છે એમ કહ્યું, તેનું ચિંતન કરીએ છીએ. એ હકીકત છે કે બીજાની ભૂલ શોધવી અત્યંત સરળ છે, પરંતુ પોતાની ભૂલ કહેનારાઓ કે કાઢનારાઓને સામે ચાલીને સ્વીકારવા એથીય વિશેષ મુશ્કેલ છે. સંત કબીરે ભલે એમ કહ્યું હોય કે 'નિંદક નિયરે રાખીએ', પરંતુ વાસ્તવિકતા એ છે કે ભાગ્યે જ કોઈ પોતાના નિંદકને નજીક રાખતો હોય છે. વ્યક્તિ પોતાની નિંદા સહન કરવાનું ધૈર્ય બહુ ઓછું ધરાવે છે અને એમાં પણ જો એ દોષોના સતત અસ્વીકારનું વલણ ધરાવતો હોય, તો સામી વ્યક્તિ પર વળતા આક્ષેપોનું આક્રમણ કરશે. એટલે કે પોતાના દોષ બતાવનારનો સ્વીકાર કરવો એ એક સાહસિક કામ છે. વ્યક્તિ તો સ્વ-દોષનો ઝનૂનપૂર્વક બચાવ કરવા ટેવાયેલો હોય છે. ક્યારેક તો એમ લાગે કે જાણે એ પોતાના હક્ક કે અધિકાર માટે મરણિયો જંગ ખેલતો હોય તેમ સામી વ્યક્તિ પર આક્ષેપોનો મારો ચલાવે છે અને પોતાની જાત કેટલી ઉન્નત અને ઊજળી છે એ દર્શાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

આથી દોષદર્શનની બાબતમાં તમને ત્રણ પ્રકારના વ્યક્તિઓ જોવા મળશે. એક એવા પ્રકારની વ્યક્તિઓ હોય કે જે માનતી હોય છે કે પોતાની ભૂલ માટે બીજી જ વ્યક્તિ જવાબદાર કે દોષિત છે. કેટલીક વ્યક્તિઓ એવી હોય છે કે જે

માનતી હોય છે કે પોતાની ભૂલ માટે બાહ્ય પરિસ્થિતિ કે પ્રતિકૂળ સંજોગો કે વાંકુ નસીબ કારણભૂત છે અને ત્રીજા પ્રકારની વ્યક્તિ એવી હોય છે કે જે એમ માને છે કે પોતાની ભૂલ માટે પોતે જ જવાબદાર હોવાથી એની સુધારણા એમણે પોતે કરવાની હોય છે.

દોષ જાણવો સરળ છે, કિંતુ દોષને દૂર કરવા માટે અપ્રતિમ સાહસ-શક્તિ જોઈએ. પોતાના દોષને જાણ્યા પછી એ આદત બની જાય એ પહેલાં એને દૂર કરવાનો જાગ્રત વ્યક્તિ પ્રયાસ કરતી હોય છે. આ દોષદર્શનની સાથોસાથ વ્યક્તિએ એ નક્કી કરવું પડે કે હું સાહસ કરીને મારા દોષને તો જોઈ શક્યો, પણ હવે મારા દોષને લીધે મેં જેમને દુઃખ પહોંચાડ્યું, હાનિ કે નુક્સાન કર્યા એમની માફી માગું.

પોતાની જાતને જાણવી સરળ છે, પણ પોતાનાં કૃત્ય માટે માફી માગવી અત્યંત મુશ્કેલ છે. ક્યારેક વ્યક્તિને એમાં બીજાની સમક્ષ પોતે હીન, લાચાર, અભણ કે મૂર્ખ પુરવાર થશે એવો ભય હોય છે. પોતાના દોષને કારણે બીજાની માફી ત્યારે જ માગી શકાય કે જ્યારે આત્મશુદ્ધિ કેન્દ્રમાં હોય. જો આત્મશુદ્ધિનો ભાવ પ્રગટ્યો નહીં હોય તો વ્યક્તિ પોતાની ભૂલ સ્વીકારશે, પરંતુ ભૂતકાળમાં એ ભૂલોને કારણે અન્યને થયેલા નુક્સાનને ભરપાઈ કરવા તૈયાર નહીં થાય.

આમ દોષને જાણવા તે પહેલું કામ, દોષજનિત કૃત્યો માટે ક્ષમા માગવી તે બીજું કામ અને ત્રીજું કામ તે એ કે એ દોષને જાણ્યા પછી ફરી એનું પુનરાવર્તન થાય નહીં, તેવો સંકલ્પ અને આચરણ કરવું. જૈનદર્શનમાં ‘મિચ્છા મિ દુક્કડમ્’ અત્યંત પ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ એનો અર્થ એ નથી કે પોતાની ભૂલ થઈ એટલે વ્યક્તિ ક્ષમા માગે. ફરી વાર એ જ ભૂલ થાય, તો ફરી ‘મિચ્છા મિ દુક્કડમ્’ કહે. યથાર્થ ‘મિચ્છા મિ દુક્કડમ્’ વિશે આચાર્ય ભદ્રબાહુસ્વામીએ કહ્યું છે,

‘જં દુક્કડં તિ મિચ્છા, તે ભુજ્જો કારણં અપૂરતો, તિવિહેણ પડિહંતો, તસ્સ ખલુ દુક્કડં મિચ્છા.’

“જે સાધક મન, વચન અને કાયાના ત્રણેય

યોગથી પ્રતિક્રમણ કરે છે, જે પાપને મિચ્છા મિ દુક્કડમ્ દે છે અને પુનઃ તે પાપ કરતો નથી તેનું દુષ્કૃત્ય-પાપ-મિચ્છા થઈ જાય છે. પાપને જાણીને, તેનો નિખાલસ એકરાર કરીને તેમ જ એ પાપો ફરી ન કરવાની કૃતનિશ્ચયી પ્રતિજ્ઞા લેવાય, ત્યારે જ ક્ષમાપનાની નજીક પહોંચાય છે.”

આમ ‘મિચ્છા મિ દુક્કડમ્’નો અર્થ જ એ છે કે એકવાર જે દોષને માટે પશ્ચાત્તાપ કર્યો, જે ભૂલને માટે ક્ષમા માગી અને જે પાપને માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું એવો દોષ, એવી ભૂલ કે એવું પાપ કરવાથી અમે હંમેશાં દૂર રહીશું, એવો સંકલ્પ કરવો. આથી જ આવા દોષસ્વીકારને ‘ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્’ એમ કહેવાયું છે, કારણ કે આને માટે હૃદયની વીરતા જોઈએ.

દોષ સ્વીકાર સાથે સંકળાયેલી એક મહત્ત્વની બાબત એ છે કે એને કારણે વ્યક્તિને માટે સ્વદોષો દૂર કરવાની સાથોસાથ એની સમક્ષ ગુણોનું નવું વિશાળ આકાશ ખૂલે છે. પોતાનો દોષ જાણ્યા પછી એનું જગત બદલાઈ જાય છે અને તેથી એ આંતરદર્શન અને આત્મનિરીક્ષણ સાથે એક નવી ઉન્નત દિશામાં ગતિ કરે છે.

દોષદર્શનનો એક બીજો ઉપાય પણ વિચારવા જેવો છે. જ્ઞાની કે બુદ્ધિશાળી વ્યક્તિ જુદાં જુદાં ચરિત્રો વાંચે છે. તેના પરથી પોતાની જાતને સમૃદ્ધ કરતા હોય છે. બીજી વ્યક્તિએ કરેલી ભૂલોને જાણીને પોતાના જીવનમાં એ ભૂલોનો પ્રવેશ ન થાય એની તકેદારી રાખતા હોય છે. અત્યંત શક્તિવાન અને સમૃદ્ધિવાન પરંતુ પોતાના અહંકારને કારણે માત્ર પોતાનો કે પરિવારનો જ નહીં, પણ લંકાના સમગ્ર રાજ્યનો વિનાશ વહોરનાર રાવણનું ચરિત્ર જોઈને પોતાના જીવનમાં અહંકારથી આવી કોઈ ભૂલ સર્જાય નહીં, એની જાગૃતિ કેળવી શકે છે. મહાત્મા ગાંધીજીનું ચરિત્ર જાણનાર તેઓ કઈ રીતે ભૂલો સુધારીને મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધીમાંથી મહાત્મા ગાંધી બન્યા એ જુએ છે અને એમાંથી પોતાની જાતનું સ્વનિરીક્ષણ કઈ રીતે કરવું જોઈએ એનો તરીકો મેળવે છે. નેલ્સન મંડેલાની આત્મકથા વાંચનાર એ

ગયો. હવે તો મારે બસ એક શાશ્વતી શાંતિ જોઈએ છે- આમ અંદરમાં ઊંડાણથી ભાવના જાગે અને વસ્તુનું સ્વરૂપ કેવું છે તેની ઓળખાણ કરે, પ્રતીતિ કરે, તો સાચી શાંતિ મળ્યા વિના રહે નહિ. જેમ અજ્ઞાનીને ‘શરીર તે જ હું, આ શરીર મારું’ એમ સહજ રહ્યા કરે છે, ગોખવું પડતું નથી, યાદ કરવું પડતું નથી, તેમ જ્ઞાનીને ‘જ્ઞાયક તે જ હું, અન્ય કંઈ મારું નહિ’ એવી સહજ પરિણતિ વર્ત્યા કરે છે, ગોખવું પડતું નથી. યાદ કરવું પડતું નથી. સહજ પુરુષાર્થ વર્ત્યા કરે છે.”

‘બીજા દેહોતણું બીજ, આ દેહે આત્મભાવના; વિદેહ-મુક્તિનું બીજ, આત્મામાં આત્મભાવના.’

- પૂ. બ્રહ્મચારીજી

“દેહે આત્મભાવના, દેહાન્તર ગતિ બીજ, આત્મામાં નિજ ભાવના, દેહે મુક્તિનું બીજ.

- શ્રી છોટાલાલભાઈ ગાંધી

નિસ્સાર પાર્થિવ તનાદિક કાઢનુરાગ
 હૈ બીજ અન્ય તન કા દ્રૂત ભવ્યં ! જાગ ।
 તો બીજ મોક્ષ દ્રુમકા નિજ ભાવના હૈ,
 ભાવો ઉસે, યદિ તુમ્હે શિવ કામના હૈ ॥”

- પૂ. વિદ્યાસાગરજી મહારાજ
 (ક્રમશઃ)

જીવનના રસ્તાઓ

લાંબા ટૂંકા ઊંચા નીચા છે જીવનના રસ્તાઓ,
 ભીડ ભરેલા ખાલી ખાલી છે જીવનના રસ્તાઓ.
 તમે ચાલતા આવ્યા દોસ્તો મારા ઘરના દ્વાર સુધી,
 બાકી આ તો શૂળ ભરેલા છે જીવનના રસ્તાઓ.
 સાંજ સવારે લાચારીથી ઝબકીને જાગેલાં તો,
 છૂટા છવાયા ફળિયે ઊભા ઠે જીવનના રસ્તાઓ.
 હાલક ડોલક ખાય લથડિયાં, ધૂળ લગાવી ઊભા છે,
 વૃંદાવન છે ગોકુળ મથુરા છે, જીવનના રસ્તાઓ.
 રોષ કરે છે નારાજમાં તો પણ ભીની આંખોને,
 બીતાં બીતાં અપનાવી લે છે જીવનના રસ્તાઓ.

- ગૌરીશ પોરીઆ.

સાચી સમજણ અને પ્રયોગ...

પાના નં. ૮ પરથી ચાલુ...

આત્માના પુરુષાર્થને ‘ઓવરકમ’ કરી જાય છે તેથી ઊંઘ આવી જાય છે. નિદ્રા આવે ત્યારે વ્યક્તિ નિદ્રાને વશ ન થવાની કોશિશ કરે છે, પણ નિદ્રાનિદ્રાનો ઉદય આવે ત્યારે ઝોકે ચડી જવાય છે. માટે સૂવું કેવું ?

“રંગમહલમે પૌઢતે, કોમલ સેજ બિછાય,

તે પશ્ચિમ નિશિ ભૂમિમે, સોવેં સંવરિ કાય.”

જ્યારે જ્યારે પ્રસંગો અને પદાર્થો હૃદયમાં આવે ત્યારે મારી શું સ્થિતિ થાય છે ? મારી એટલે કે આત્માની. માત્રાત્મક અજ્ઞાન કેટલું છે ? આ વાક્યનો ભાવ આ જ છે. આના પરથી આપણે મોક્ષમાર્ગમાં ક્યાં છીએ તેનો તાળો મેળવી શકાય. આને ગુરુગમથી સમજવું. તાદાત્મ્ય શ્રદ્ધામાં થાય છે. તાદાત્મ્ય અનુભૂતિમાં થાય છે. મુમુક્ષુની વ્યાખ્યા પણ એ પ્રમાણે છે, “મુમુક્ષુતા તે છે કે સર્વ પ્રકારની મોહાસકિતથી મુઝાઈ એક ‘મોક્ષ’ ને વિષે જ યત્ન કરવો.” સર્વ પ્રકારની મોહાસકિતની વાત છે અને ત્યાર પછી જ સ્વચ્છન્દ, આ લોકની અલ્પ પણ સુખેચ્છા, પરમ વિનયની ઓછાઈ અને પદાર્થનો અનિર્ણય જશે. ત્યારબાદ આત્મજ્ઞાન થશે.

જગતના પદાર્થોને જોઈને, સાંભળીને, વિચારીને તે બાબતે મારા આત્મામાં શું પ્રતિક્રિયા થાય છે ? અને કઈ ડિગ્રીની પ્રતિક્રિયા થાય છે ? તે કેટલા સમયે આવે છે ? તેના પરથી આપણી દશા શું છે તે પોતે પણ સમજી શકે-જો પ્રામાણિકતા હોય તો.

આમ, ગુરુગમથી આ ચિંતનરૂપે આપણી દષ્ટિ કેળવવી, આવી મુમુક્ષુતાની સાધનાદષ્ટિ કેળવવી એ મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્તિની અપેક્ષાએ જરૂરી છે.

જીવનનો અર્થ અને પોતાના જીવનમાંથી બોધ લેવો

રમેશભાઈ કાંતિલાલ ખંધાર

જીવન બંધન કે મુક્તિનો અવસર?

જીવન બંધન નથી, પણ જીવન પ્રત્યેનો અભિગમ બંધન કે મુક્તિનો અવસર બને છે. જીવન તો ભૂલોમાંથી શીખવાની પ્રયોગશાળા છે, એક દુર્લભ અવસર છે, કોરો કાગળ છે. તેના ઉપર કેવું ચિતરામણ કરવું એ આપણા હાથમાં છે.

બુદ્ધિજીવી મનુષ્ય તો બીજાના જીવનમાં દૃષ્ટિપાત કરી પોતાના જીવનને અનુકૂળ વળાંક આપે છે. ગૌતમે મૃતદેહને જોયો, વૃદ્ધ માણસને લાકડીને ટેકે ચાલતા જોયો, રોગી મનુષ્યને જોયો અને ઊંઘાપોહ કરીને પોતાના જીવનને એવો અપૂર્વ વળાંક આપ્યો અને ગૌતમમાંથી મહાત્મા બુદ્ધ થઈ ગયા. કરકંડૂ રાજાએ ગળીયા બળદને જોયો અને વિચારે ચડીને કેવળજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કર્યું.

સવાર-સાંજ માત્ર અર્થ-કામની પ્રવૃત્તિ કર્યા કરવી એ જીવન નથી. ધર્મની મુખ્યતાપૂર્વક માત્ર પ્રયોજનભૂત કર્તવ્ય-ફરજ બજાવવા એ સાત્ત્વિક જીવન છે. જ્ઞાની તો એવા સાત્ત્વિક જીવનને પણ અતિક્રમી શાશ્વત જીવનને પ્રાપ્ત કરે છે.

જીવનમાં ધ્યેય-લક્ષ હોવો અત્યંત જરૂરી છે તો જ જીવન સુગંધીમય બની રહે. હેતુ વિનાનું જીવન તો પશુતુલ્ય છે. ધ્યેય અનુસાર જીવન જીવે તેને આત્મિક સુખની ઝલક મળે છે. પણ તે ધ્યેય માત્ર ભૌતિક ન હોવો ઘટે. ધ્યેય તો પોતાના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિનો જ મુખ્યપણો હોવો ઘટે. તે આપણને વૈશ્વિક ચેતના સાથે અનુસંધાન કરાવવાની સંભાવના પ્રગટાવે છે. આપણા સામાન્ય સામાજિક જીવનને દિવ્યજીવનમાં પલટાવવાનો ધ્યેય સતત ખ્યાલમાં રહેવો ઘટે. આપણા દરેક કાર્યો, સંબંધો પવિત્રતા તરફ લઈ જાય એવી આપણી વર્તણૂક રાખવી.

શાસ્ત્રમાંથી જે બોધ મળે એ બૌદ્ધિક છે.

જીવનમાંથી બોધ લઈએ તે અનુભવાત્મક છે. શાસ્ત્રનો બોધ જીવનમાં તાજાવાણાની જેમ વણાઈ જાય ત્યારે જીવન ધન્ય ધન્ય બની રહે છે. જીવન જીવવાની કળા અને અંતર્મુખતાની સાધનાને ધનિષ્ઠ સંબંધ છે. ઘણા જ્ઞાનીઓએ તેને સાત્ત્વિક અને સદાચારની રીતે વણવેલ છે. આપણે અહીં અધ્યાત્મની મુખ્યતાથી વિચાર કરીશું. અંતે તો બંને એકાર્થવાચી છે.

શાસ્ત્રથી જ્ઞાન થતું નથી. પોતાની સમજ અને સંસ્કારરૂપ તત્સમયની યોગ્યતાથી જ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ થાય છે. તેમાં શાસ્ત્ર નિમિત્તરૂપ થાય છે. જીવનશાસ્ત્ર એ પરમાગમ છે. સત્ સમજવાની ક્ષમતા છે તો જીવનશાસ્ત્ર પર્યાપ્ત છે. સત્શાસ્ત્ર જીવની પાત્રતા વધારે છે.

અહોભાવનો દુકાળ વર્તે છે :

મનુષ્ય માત્રને દુર્લભ મનુષ્ય જીવન મળવાનો અંતરમાં અહોભાવ હોવો ઘટે. જીવનમાં જે કંઈ બને છે કે પ્રાપ્ત થાય છે તેનો અહોભાવ હોવો ઘટે. પ્રસંગ અનુકૂળ હોય કે પ્રતિકૂળ હોય, પણ તેનો સદુપયોગ કરવો એ જીવના પોતાના હાથમાં છે. પ્રતિસમય જાગૃતિ ન રહે તો અમૂલ્ય જીવન પ્રપંચથી અવરાતું રહે છે. અને મનુષ્યના જીવનમાંથી gratitude નો અભાવ વર્તે છે. કોઈ નાની ગિફ્ટ આપે તો પણ અહોભાવ અને પરમાત્માએ ભેટ કરેલ અદ્ભુત મનુષ્યદેહ, હવા, પાણી વગેરે કે જેના વિના તે જીવી ન શકે તે બધા પ્રત્યે અહોભાવ ન હોવો એ પરમ ચેતનાનો અનાદર છે, કૃતઘ્નતા છે. એ બધા પર આપણો જન્મસિદ્ધ હક હોય એમ વર્તીએ છીએ.

જીવન પ્રત્યે અહોભાવ, કૃતજ્ઞતા, gratitude, ધન્યતા હોવા ઘટે. સવારે જગાડવા માટે દરરોજ પ્રભુનો આભાર માનવો. કૃતજ્ઞતા અને

જીવન છે. ભીતરનો માંહેલો જાગી જાય તો જીવન રામરાજ્ય બની રહે. અંતરજીવનમાં અંતરંગપરિણતિમાં રાવણને જીવતો રાખી બાહ્યમાં રામરાજ્યની સ્થાપના ન થાય. અંતરમાં રાવણને છુપાવી બાહ્ય આચરણમાં આદર્શ હોવાનો ડોળ એ તો દંભ છે.

સામાન્ય જીવ ‘આ કરવું’ અને ‘આ ન કરવું’ વિગેરે નિયમોના અંકુશમાં જીવતો હોય છે. અને એમાં સંતોષાઈ જાય છે. જ્ઞાનીની આજ્ઞા તો એવી છે કે સમજણપૂર્વક ‘કરવાપણું’ કરે તો સહજપણે ‘ન કરવા જેવું’ છુટતું જશે. આ સમજણને કેળવવા માટે અંતર્મુખતાની સાધના છે. ‘સમજણપૂર્વક કરવાપણું અને ન કરવાપણું’ હોવું ઘટે.

અંતરના અવાજને લક્ષમાં રાખી, ધ્યેયને લક્ષમાં રાખી જીવનને વળાંક આપવાની હિંમત રાખવી. બહારની આપા-ધાપીમાં અંતરનો અનાહત નાદ ક્યાંથી સંભળાય? જેન સંત, એક હાથે તાળીનો અવાજ એટલે શું? એ પ્રશ્ન પૂછી પરીક્ષા કરતા. પરિણમન એ જીવમાત્રનો સ્વભાવ છે અને એ જ જીવન છે. પરિણમનમાં સાક્ષીભાવે રહેવું, જ્ઞાતા-દૃષ્ટા રહેવું એ જ શાશ્વત જીવનનું સત્ત્વ છે. કર્મકૃત જીવનમાં જ પરમાર્થ જીવનના સ્વામી એવા શુદ્ધાત્માને શોધવાનો છે. સાક્ષીભાવના અભ્યાસથી એની પ્રાપ્તિ સહજ થાય છે. સાક્ષીભાવથી ભૂતકાળની ભૂલનું વિલીનીકરણ થાય છે. જેટલા અંશે ભૂતકાળની અસરોથી મુક્ત થઈએ તેટલા અંશે શાશ્વત જીવનની ઉપલબ્ધિ થવા માંડે છે. સમગ્ર સૃષ્ટિ સાથે તાલ મિલાવતું ધબકતું જીવન બની રહે છે.

મનુષ્ય જીવન એ કોઈ સાધારણ ગણિત નથી.

જીવનની પાર જીવનનું રહસ્ય છુપાયેલું છે. તેને જાણવું એ જ જીવનનો સાર છે, મોક્ષમાર્ગ છે. ગહન મૌન શાંત અવસ્થામાં એ રહસ્યની ઉપલબ્ધિ ઘટે છે.

જીવનને કરુણા-અનુકંપાની અગ્નિથી

નીખારવાનું છે તો જ મતાગ્રહ, પૂર્વગ્રહ આદિ રાખ થાય અને નિર્દોષ શુદ્ધભાવ જ રહે, જે આપણું ત્રિકાળ સત્ છે.

પરિણમન તો વસ્તુમાત્રનો સ્વભાવ છે, જીવન છે. પરિણમનમાં જ્ઞાતા-દૃષ્ટારૂપ અપરિણામી રહેવું એ જ શાશ્વત જીવનનું સત્ત્વ છે. મનુષ્ય જીવન શાશ્વત જીવનની પ્રાપ્તિ અર્થે છે, ભોગવિલાસમાં ડૂબી જવા માટે નહિ. પદ, પ્રતિષ્ઠા, લક્ષ્મી, અધિકાર પાછળની દોડધામ, આપાધાપી વ્યર્થ અને ધ્યેયહીન સમજી પોતાના આંતરજીવનમાં ડોકિયું કરવું. ચિંતન-મનન કરી સારભૂત તરફ વળવું.

જીવનમાં બધી જ જવાબદારી પોતાની છે.

પૂર્વ ભવોના શુભાશુભ ભાવોના ફળરૂપે મનુષ્યજીવન મળેલ છે. પોતે જ પોતાના કર્મોનો સંકેલો કરવાનો છે. ભવાભિનંદી જીવનું જીવન ‘અનુભોમ’ સ્વરૂપ હોય છે, જે સંસાર પરિભ્રમણને વિસ્તારે છે. મુમુક્ષુ અને જ્ઞાનીનું જીવન ‘વિભોમ’ સ્વરૂપ હોય છે, જે પ્રતિપળે પોતાના સાંસારિક જીવનનો સંકેલો કરે છે અને ક્રમે કરીને શાશ્વત જીવનને પ્રાપ્ત કરી લે છે.

જીવન એવી રીતે જીવવાનું છે કે જેથી દેહભાવ ક્ષીણ થતો જાય. દેહભાવ છે ત્યાં સુધી નવા દેહને ધારણ કરવો જ પડશે. દેહભાવ સૂક્ષ્મ શરીર છે. એનું વિલીન થવું એ જ મોક્ષ છે. સમાધિ છે. એ સૂક્ષ્મ દેહભાવને વિલીન કરવા અર્થે અંતર્મુખતાની સાધના છે.

જીવનના ચડઉતરને, આરોહ-અવરોહને સમજણપૂર્વક પાર પારે તેનું જીવન સુખદ અને સમાધિમય હોય છે. આપણી પ્રકૃતિ, ટેવ, સંસ્કાર વિગેરેને યથાર્થપણે સમજી જીવનને અર્થપૂર્ણ બનાવી બાહ્યજીવનથી મુક્ત થઈ, નિર્લેપ રહી આંતરજીવનને પ્રકાશિત કરતા રહેવું એ જ જીવન જીવવાની કળા છે. સાક્ષીભાવ જીવનને સહજ અને સરળ બનાવે છે.

મનુષ્ય જીવન દીપકરૂપ છે.

જ્ઞાન અનિવાર્ય નથી. એક સાધુ પાસે એક શિષ્ય આવ્યો અને બોલ્યો, “હે મહારાજ ! મને દીક્ષા આપો. આપના સહારે અને આપના આશ્રયે મારું પણ કલ્યાણ થઈ જશે.” શિષ્ય બિલકુલ નિરક્ષર અને મંદબુદ્ધિ હતો. સાધુએ તેને કેટલાય મંત્રો શીખવ્યા. પરંતુ કોઈ રીતે તેને વિદ્યા ચઢે જ નહીં. કશું યાદ જ ન રહે. ગુરુ મહારાજ શિષ્યના કલ્યાણ માટે સતત ચિંતિત રહેતા હતા કે શું કરવાથી શિષ્યને મંત્ર સ્મરણમાં રહે. અંતે છ અક્ષરનો એક નાનકડો મંત્ર ગુરુએ તેને શીખવ્યો. “મા રુષ મા તુષ” અર્થાત્ “રોષ-દ્વેષ ન કર, તોષ-રાગ, મોહ ન કર.” શિષ્ય તો આ છ અક્ષરનો મંત્ર પણ ભૂલી ગયો. તેને યાદ રહ્યું માત્ર “તુષમાસ ભિન્ન:” અર્થાત્ દાળ અલગ અને છિલકા અલગ. અચાનક એક દિવસ એક વૃદ્ધ માતાને તેણે દાળમાંથી ફોતરાં અલગ કરતાં જોઈ. બસ, એ જોવા માત્રથી તેનું કલ્યાણ થઈ ગયું. આ શિષ્ય તે શિવભૂતિ મહારાજ હતા, જેમણે દાળ અને ફોતરાંની જેમ આ આત્મા અને દેહ ભિન્ન-ભિન્ન છે એમ ભેદવિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, અંતર્મુહૂર્તમાં ‘સ્વ’માં લીન થઈ, શ્રેણી માંડી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી લીધું અને મોક્ષને પામ્યા.

મોક્ષના ઈચ્છુક સાધકે પણ ભેદવિજ્ઞાનની કલામાં પારંગત થવું જોઈએ. ભાવશ્રુતની પ્રાપ્તિ કાજે તેનો અથાગ પુરુષાર્થ ચાલુ રહેવો જોઈએ. અરે ભાઈ! શરીરની સાથે, શરીરને પોતાનું માની જીવન જીવવું એ કાંઈ જીવન છે! શરીર તો જડ છે અને આત્મા ઉજ્જવળ ચેતન. જે ક્ષણે શરીર અને આત્માની ભિન્નતાનું ભેદવિજ્ઞાન થશે, તે ક્ષણે ન તો ભોગોની લાલસા રહેશે, ન કોઈ બીજી ઈચ્છાઓ. મોહ વિલીન થયો અર્થાત્ દુઃખ વિલીન થયું. સૂર્ય ઉદિત થતાં શું કદી અંધકારનું અસ્તિત્વ સંભવ છે? પરંતુ વર્તમાનમાં ભેદવિજ્ઞાનનો અર્થ તદ્દન વિપરીતપણે કરવામાં આવે છે. ‘શરીર અને આત્મા ભિન્ન ભિન્ન હોવાથી શરીરને ખૂબ ખવડાવો, પીવડાવો, તેની ખૂબ માવજત કરો. આત્માને તેથી કોઈ હાનિ નથી. શરીરની ક્રિયા તો જડની ક્રિયા છે. તેથી આત્માના ચેતન તત્ત્વને શું!!’ ભાઈ, આ તો

અર્થનો અનર્થ છે. આમ સમજનારની સ્થિતિ તો પેલી વૃદ્ધ માતા જેવી છે કે જેની સોંચ પોતાના ઘરમાં ખોવાઈ ગઈ હતી. ઘરમાં અંધારું હોવાથી તેને ખૂબ ગોતવા છતાં સોંચ ત્યાં જડી નહીં. કોઈએ તેને સોંચ અજવાળામાં શોધવાની સલાહ આપી. તેથી તે ઘરની બહાર પ્રકાશમાં સોંચ ગોતવા લાગી. પરંતુ સોંચ ત્યાં બહાર કેવી રીતે જડે? મનુષ્યની પણ આ જ સ્થિતિ છે. પોતાનો અણમોલ ખજાનો પોતાની જ પાસે છે, પરંતુ તે તેને બાહ્ય પદાર્થોમાં શોધી રહ્યો છે. અર્થનો અનર્થ કરી રહ્યો છે. આ તે કેવી વિડંબણા છે!

ભાવશ્રુત માટે દ્રવ્યશ્રુત આવશ્યક છે. દ્રવ્યશ્રુત ઢાલ જેવું છે અને ભાવશ્રુત તલવાર જેવું. ઢાલ અને તલવાર લઈને રણાંગણમાં ઉતરનાર લડવૈયો હોંશમાં પણ હોવો જોઈએ. દ્રવ્યશ્રુત દ્વારા સાધકે સ્વયંની રક્ષા કરતાં કરતાં ભાવશ્રુતમાં લીન રહેવાનો પુરુષાર્થ કરવો. આ જ કલ્યાણમાર્ગ છે અને આ જ સાધકનું કર્તવ્ય છે.

એક સજ્જને આચાર્યશ્રીને પ્રશ્ન કર્યો, “મહારાજ! આ પંચમકાળમાં તો મોક્ષ નથી. આપનો શો અભિપ્રાય છે?” આચાર્યશ્રીએ કહ્યું, “કથંચિત્ આ વાત સત્ય છે.” સજ્જને કહ્યું, “મહારાજ! જે વાત સાચી છે તેમાં આપ કથંચિત્ શા માટે લગાવો છો?” આચાર્યશ્રીએ કહ્યું, “હા ભાઈ! કથંચિત્ એટલા માટે કહીએ છીએ કે વર્તમાનમાં દ્રવ્યમુક્તિ ભલે ન હોય, પરંતુ ભાવમુક્તિ ત્વરાથી થઈ શકે છે.” આહાર, નિદ્રા, ભય, મૈથુન, ધન ઇત્યાદિનું વિમોચન કરો. મુક્ત થઈ જાઓ આ સઘળા પદાર્થોથી જેને તમે તમારા પરિણામોમાં, ભાવોમાં વળગીને બેઠા છો. બસ, તુરંત કલ્યાણ છે. આ જ છે ભાવમુક્તિ અને આ જ છે પ્રવચનભક્તિ.

અહિંસા પરમો ધર્મની જય.

★ માણસને ચાર ગ્રહો નડતા હોય છે- સંગ્રહ, આગ્રહ, પૂર્વગ્રહ, પરિગ્રહ.

★ જીવનમાં મુશ્કેલીઓ રૂ થી ભરેલા કોથળા જેવી હોય છે. જો જોયા જ કરશો તો બહુ મોટી દેખાશે પણ ઉપાડી લેશે તો હળવી જ હોય છે.

લખન સિયા સહ રાઘવ લખ કર ભ્રાત ભરત સંતોષ ધરે;
 માત ભ્રાત સહ અવધેશ્વર અબ સુખસે કાલ વ્યતીત કરે,
 કિન્તુ મહાસતી સિય કે શીલ મેં અવધપુરીજન શંક કરે. ૮
 વિવશ વ્યથિત ચિત્ત રાજધર્મ હિત રામ પ્રિયાકા ત્યાગ કરે,
 કાલાંતરમેં પિતુ દર્શનકો લવકુશ અવધ પ્રયાણ કરે;
 પુત્ર મિલનસે હર્ષ ધરે પર સીતાકો ના સ્વીકાર કરે,
 નશ્વર જગસે વિરત જાનકી પૃથ્વીમતિકી શરણ ગહે. ૯
 રાજ કાજ મેં કુશલ પ્રજાપતિ કરતે નીતિસે નૃપતાઈ,
 સદ્ગુણ પૂરણ રામચંદ્રકા રામરાજ્ય થા સુખદાયી;
 લખન વિયોગકો સહ નહિ પાયે ભ્રાતા વિરહ થા અતિભારી,
 ચરિતમોહકી દેખો મહિમા વ્યાકુલ તદ્ભવ શિવગામી. ૧૦

(તર્જ-હરિગીત છંદ)

સુરગ સે આગત જટાયુ જીવ સોનાપતિ કહે,
 હે નાથ! તજ કર મોહ મમતા રત્નત્રયકી શરણ લે;
 થિર ચિત્ત હોકર વિનયયુત નૃપ સુવ્રત ગુરુકે ચરણમેં,
 નરનારીનેક સહજ સહ શ્રીરામ જિનદીક્ષા ગ્રહે. ૧૧

(તર્જ-નરેન્દ્ર છંદ)

પંચવિંશતિ વર્ષ કાલ તક મૂર્તિમાન મુનિ તપ ધારે,
 વન ગુફા પર્વતમેં જાકર જીત પરીખહ ધ્યાન ધરે;
 ઉપસર્ગોસે વિજીત રઘુવર ઘાતિ કરમકા હનન કરે,
 માઘ શુકલ દ્વાદશીકે શુભ દિન કેવલ લક્ષ્મી વરણ કરે. ૧૨
 દિવ્યધ્વનિમેં સુર સીતેન્દ્રકો રાગ ત્યાગકા બોધ કરે,
 લખન દશાનન અચ્યુતપતિકે ભાવિ ભવોકા કથન કરે;
 ગંધકુટીમેં સપ્ત બરસ તક દિવ્યધ્વનિ સંદેશ ખિરે,
 ફિર રઘુનંદન કર્મ નાશકર લોકશિખરકે નાથ બને. ૧૩

(તર્જ-હરિગીત છંદ)

હૈ ધન્ય પદ્મ ચરિત યે ભવિજન શ્રવણ જો જો કરે,
 ઈહલોક પરભવ સૌખ્ય પાકર મોક્ષસુખ નિશ્ચિત વરે;
 પુનિ-પુનિ હૃદયમેં ધ્યાય 'આત્માનંદ' કો સત્વર વરું,
 અભિલાષ યહ નિજ મન મેં ધર પ્રભુ-પદ્મ કો વંદન કરું. ૧૪

(દોહ)

તુંગીગિરિ ઉત્તંગ સે, મોક્ષ ગયે રઘુવીર;
 હનુમાન સુગ્રીવ સહ, ગવ ગવાખ્ય મહાનીલ. ૧
 રાઘવ રામ, સિયાપતિ, પદ્મનાભ બહુનામ;
 જાનકીવલ્લભ રઘુરાઈ, રામચંદ્ર સુખધામ. ૨

ૐ હ્રીં શ્રીરામચંદ્રભગવજિજનેન્દ્રાય જયમાલા પૂર્ણાર્ધ નિર્વપામીતિ સ્વાહા.

ઈત્યાશીર્વાદ: પરિપુષ્પાંજલિં ક્ષિપેત્

(આ પૂજાની રચના આપણી સંસ્થાના આદ. બા.બ્ર.અલકાદીદીએ કરેલ છે.)

જેમાં નિગોદનાં સૂક્ષ્મ જીવોનું પરિજ્ઞાન, નરક જેવી અવાંતર ગતિની વાતો, જ્યોતિષયજ્ઞના વિમાનની વિગતો, દ્વીપ-સમુદ્રની સંખ્યા, માપ કે ઊંડાઈની વાતો, રાત્રિભોજન, અભક્ષ્યભોજ નિવારણ દ્વારા કરેલી વાતો ત્રિકાળે સત્ય હોય છે. જૈન ધર્મનું અંતિમ ફળ મોક્ષ તે મેળવવાના સાધનો છે અહિંસા, સત્ય, સમ્યક્ જ્ઞાન-સમ્યક્ દર્શન, સમ્યક્ ચારિત્ર વગેરે. તેનાં પ્રમાણભેદ હોઈ શકે પરંતુ સ્વરૂપભેદ ન હોઈ શકે. ઋષભદેવે જે પ્રકાશ્યું તે જ મહાવીરસ્વામીએ પણ પ્રકાશ્યું છે. આ જ આ ધર્મની મહાન વિશિષ્ટતા છે.

(૫) અવતારવાદનો ઈન્કાર :- જૈન ધર્મ અવતારવાદનો નમ્રતાપૂર્વક ઈન્કાર કરતાં સમજાવે છે કે આ જ જગતનાં આત્માઓ વિશિષ્ટ સાધના, આરાધના અને પુરુષાર્થ કરી પરમાત્મપદને પામે છે. આત્મા જ્યારે કર્મોથી મુક્ત બની જાય પછી તે સિદ્ધ બની જાય છે. તેઓને જન્મમરણ કરવા પડતાં નથી. તીર્થંકરો પણ નિર્વાણ પછી મોક્ષને પામે પછી સિદ્ધ બને છે. કોઈ અવતાર (જન્મ) લેતાં નથી.

(૬) જૈન આગમોમાં વિશ્વના દરેક વિષયનો સમાવેશ :- વૈદક હોય કે ખગોળ, ગણિત હોય કે વિજ્ઞાન, વસ્તુ હોય કે શિલ્પ, જ્યોતિષ હોય કે કાળ-દરેક વિષયનું વિસ્તૃત, છણાવટસભર સુંદર જ્ઞાન આગમોમાં મળી આવે છે. એમ કહેવાય છે કે વિશ્વમાં જે છે તે બધું અહીંયા મળી આવે છે. ભાષાનો, લિપિનો, સાહિત્યનો ઈતિહાસ કોઈ સંસ્કૃતિ પાસે નથી કે જેવો જૈન સંસ્કૃતિમાં જોવા મળે છે. સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અર્ધમાગધી, અપભ્રંશ વગેરેનો ઈતિહાસ જૈન ધારામાં છે. ઈતિહાસને અને સંસ્કૃતિને ખૂટતી સામગ્રી જૈન સાહિત્યમાં મળી આવે છે.

(૭) અપરિગ્રહ અને અનેકાંત :- સુખીમાં સુખી સમાજ માટે અપરિગ્રહના સંદેશ દ્વારા જેની પાસે કશું નથી કે ઓછું છે તેની સાથે વહંચણી દ્વારા આર્થિક સમાનતા પ્રવર્તાવવી એ મુખ્ય હેતુ. ચક્રવર્તીનાં સુખો હોય તો પણ તે છોડવા જેવા, સંયમ સ્વીકારવા જેવો અને મુક્તિ મેળવવા જેવી એ ત્રણ લક્ષ્ય સાથે જીવનારા અનુપમ સુખની અનુભૂતિ કરે છે. અહિંસા

અને અપરિગ્રહ પછી અનેકાંતવાદને સ્વીકારનાર જિનશાસનમાં સંઘર્ષો કરતાંય સમાધાન વધારે જોવા મળે છે. એક જ વસ્તુને, વ્યક્તિને કે વિચારને અનેકવિધ અભિપ્રાય અને દષ્ટિકોણથી જોવા, વિચારવા અને મૂલવવાની પદ્ધતિ છે અનેકાંતવાદ. સત્યનો અનુભવ પોતે જ કરવાનો છે. ઊછીનો અનુભવ સાક્ષાત્કાર કરાવી શકે નહિ. આજે ધર્મ અને સંપ્રદાયની જે દીવાલો ઊભી થઈ છે, દેશ અને સમાજ સમસ્યાઓની ભીંસમાં રિભાય છે ત્યારે અનેકાંત જ આ તમામ સમસ્યાઓની માસ્ટર કી છે. જૈન ધર્મનું વિશ્વને આ આગવું અને અનોખું પ્રદાન છે. વિસંવાદિતામાં સંવાદિતા અને વૈમનસ્યમાં પણ પ્રેમ શોધી આપવાની આ આગવી દષ્ટિ છે.

(૮) ઈશ્વરના કર્તાધર્મનો ઈન્કાર :- અન્ય ધર્મો માને છે કે આ દુનિયા ઈશ્વરે બનાવી છે, ઈશ્વર જ તેને ચલાવે છે. ન્યાયદર્શનનાં મતે સારા-ખરાબ કર્મોનું ફળ ઈશ્વરની પ્રેરણાથી મળે છે. યોગદર્શનમાં ઈશ્વરને જ અધિષ્ઠાતા માનવામાં આવેલા છે. આમ, વિશ્વની બધી જ બાબતોનાં કર્તા ઈશ્વર છે તેવું માને છે. જૈન દર્શન માને છે કે આ જગત અનાદિ-અનંત છે. તેનો આરંભ પણ નથી અને અંત પણ નથી. ઈશ્વરના કર્તાપણનો જૈનદર્શન સ્પષ્ટપણે ઈન્કાર કરે છે.

(૯) કર્મના સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન અને અષ્ટકર્મ ઉચ્છેદન માટે અગ્રેસર :- કર્મવિજ્ઞાન એ જૈનદર્શનની આ જગતને અનુપમ અને અદ્ભુત દેન છે. તદનુસાર વિશ્વસંચાલન કરનાર કોઈ ઈશ્વરીય તત્ત્વ નથી પરંતુ પોતપોતાના કર્મો છે. વળી, દરેક પ્રશ્નોનું સમાધાન કર્મવિજ્ઞાન દ્વારા શક્ય બને છે. જૈનદર્શનમાં જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય એ આક કર્મો, તેની વિવિધ પ્રકૃતિઓ, તેના સારા-માઠા ફળોનું સુંદર વ્યવસ્થિત અને બારીકાઈથી નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. કર્મ સાથે સંબંધ ધરાવતા સંખ્યાબંધ પ્રશ્નોનો યુક્તિયુક્ત, સ્પષ્ટ, વિસ્તૃત અને વિશદ ખુલાસો કરવામાં આવેલ છે.

પરિતસંસારી બનાય છે, મોક્ષની નજીક પહોંચાય છે. આખી જિંદગી દરમિયાન જે કાંઈ પાપો થયા હોય તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, ચારેય આહારનો ત્યાગ કરી, જગતનાં સર્વ જીવોને ખમાવી, શરીર પરનો મમત્વભાવ ઘટાડી, ચાર શરણા અંગીકાર કરી, પાંચ ઈન્દ્રિયોનાં વિષયોમાંથી મનને હટાવી, સતત શુભ ધ્યાનમાં રહીને સર્વ જીવોને ખમાવતાં કોઈપણ જાતની ચિંતા કે હાવવોય વિના મૃત્યુને ભેટવું તે સમાધિમરણ. આવું મૃત્યુ એ મહોત્સવ છે. કલેશ-કષાય-કંકાસ વિના મૃત્યુને સામેથી આવકારવું, મૃત્યુનો ભય રાખ્યા વિના સામેથી મૃત્યુને નિમંત્રણ આપવું તે નાની વાત નથી.

(૧૫) સમતાધર્મનું પ્રતિપાદન :- જૈન ધર્મ ઉચ્ચ-નીચ, શ્રેષ્ઠ-શૂદ્ર વગેરે જન્મથી નહિ પરંતુ કર્મથી માને છે. જેના કર્મ શ્રેષ્ઠ હોય તે જન્મથી શૂદ્ર હોય તો પણ મહાન છે. જ્યારે જન્મથી ઉચ્ચ કુળમાં જન્મેલો હોય પણ તેના કાર્યો નીચ હોય તો તે શૂદ્ર જ છે. વળી જૈન એ છે જે જૈન ધર્મના આચાર સ્વીકારી અને પાળી શકે. તેમાં જ્ઞાતિબાધ નથી. ભગવાન મહાવીરના અગિયાર ગણધર બ્રાહ્મણ હતા. મેતાર્ય મુનિ હરિજન તો હરિકેશી મુનિ ચાંડાલ હતાં. ભગવાનના અનુયાયી મોટાભાગનાં રાજાઓ ક્ષત્રિય હતાં.

જીવમાં શિવદર્શન - કીડીથી લઈ કુંજર, નાગથી લઈ નિગોદ, પંચેન્દ્રિયથી માંડી વનસ્પતિ વગેરે છકાયમાં જે જીવતત્ત્વ છે તેનો આદર કરતાં તથા સમષ્ટિના દરેક જીવોને તારવાની કરુણાબુદ્ધિથી પરમાત્મા શાસનની સ્થાપના કરે છે. સૂક્ષ્મ જીવો પ્રત્યે પણ અનુકંપાબુદ્ધિ દેખાડનાર પરમાત્માના શાસનની આ જ તો વિશિષ્ટતા છે કે પ્રત્યેક જીવમાં શિવનાં દર્શન, પ્રત્યેક આત્મામાં પરમાત્માનાં દર્શન.

(૧૬) કરુણા, શાકાહાર, રાત્રિભોજન ત્યાગ:- જૈન ધર્મની અમૂલ્ય દેન છે. માંસાહારનો કટ્ટર વિરોધ કરે છે કારણકે જૈન ધર્મ માને છે કે દરેક જીવને જીવવું ગમે છે, મરવું કોઈને ગમતું નથી. જીવ માત્ર પ્રત્યે કરુણા-મૈત્રીભાવ અને અભ્યદાન એ જૈન ધર્મનો પાયાનો સિદ્ધાંત છે. તમને જે નથી ગમતું તે

તમે કોઈને માટે પણ ન કરો એમ તે માને છે. શાકાહારમાં પણ મીતાહાર અને કંદમૂળત્યાગ કરવાનું કહે છે.

રાત્રિભોજન ત્યાગ એ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક માટે તો ભગવાને કહ્યો જ છે. હવે વિજ્ઞાને પણ એ પુરવાર કર્યું છે કે સૂર્યપ્રકાશની હાજરીમાં જમવું એ શરીર માટે સારું છે. રાત્રે પાચનશક્તિ મંદ થવાથી રોગોનાં ભોગ બનાય છે તે પ્રયોગો દ્વારા સાબિત પણ થયું છે. આ પણ જૈનધર્મની જ વિશિષ્ટતા છે. (૧૭) સાધનામાર્ગમાં તપનો સ્વીકાર:- ભગવાને તપનાં બે પ્રકાર બતાવ્યા છે.

[૧] બાહ્ય તપ:- આના છ પેટાપ્રકાર રહેલા છે. આના દ્વારા શરીરને કષ્ટ આપવામાં આવે છે, પરંતુ જો અંદરનાં કામ, ક્રોધ, મોહ, ઈર્ષા વગેરેને ન જીત્યા હોય તો બાહ્ય તપ માત્ર પુણ્ય ઉપાર્જન કરનાર બની રહે છે, પાપકર્મોનો નાશ કરનાર નહિ. બાહ્યતપના છ પેટાપ્રકાર જોઈએ તો

(૧) અનશન - અમુક દિવસ સુધી કે આજીવન ચારે આહાર અથવા પાણી સિવાય ત્રણેય આહારનો ત્યાગ કરવાનો હોય છે.

(૨) ઊણોદરી - ભૂખ કરતાં ઓછું ખાવું તે.

(૩) વૃત્તિસંક્ષેપ - ઈચ્છાઓનો નિરોધ, વૃત્તિઓને સંક્ષિપ્ત કરવી તે.

(૪) રસપરિત્યાગ - દૂધ, દહીં, ઘી, તેલ, ગોળ, ખાંડ એ છ વિગયનો ત્યાગ, આયંબિલ કરવું વગેરે

(૫) પ્રતિસંલીનતા - અંગ-ઉપાંગનું સંવરવું, ગોપન કરવું, પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષયો પર સંયમ રાખવો.

(૬) કાયલેશ - શરીરને અત્યંત ઠંડી-ગરમીમાં આતાપના દેવી, કેશલુંચન કરવું વગેરે.

[૨] અભ્યંતર તપ:- તેના પણ છ પ્રકાર છે. મન અને ઈન્દ્રિયો પર સંયમ રાખી શકે તે જ આ તપની આરાધના કરી શકે. સારી રીતે થાય તો કર્મોનાં ગંજનાં ગંજ બળી જાય.

(૧) પ્રાયશ્ચિત્ત :- કરેલા પાપદોષનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરી ફરીથી તેમ ન થાય તેનો ખ્યાલ રાખવો.

(૨) વિનય :- સાધુ, સંતો, વડીલો, માતા-પિતાનો વિનય કરવો, સેવા કરવી.

(૩) વૈયાવચ્ચ:- સાધુ સંતો, વડીલો, માતા-પિતા તથા જે પોતે પોતાનું કાર્ય ન કરી શકે તેમની સેવા કરવી

(૪) સ્વાધ્યાય :- જ્ઞાન યોગ્ય રીતે ભણવું - ભણાવવું - ચિંતન - મનન કરવું.

(૫) ધ્યાન :- માત્ર આત્માનો લક્ષ્ય રાખીને, બાહ્ય સંયોગો ભૂલીને, ભીતરમાં એકાગ્ર બનવું તે.

(૬) કાયોત્સર્ગ :- મન, વચન, કાયાનાં યોગોને સ્થિર કરી, કાયાનો મોહ છોડી, આત્મચિંતન કરવું.

(૧૮) જૈન ધર્મની અમર ભેટ સમન્વય :- ભારતમાં ભિન્ન ભિન્ન દર્શનો દ્વારા ભિન્ન ભિન્ન વિચારધારાઓ કોઈપણ પ્રકારનાં પ્રતિબંધ કે અવરોધ વિના ફુલી-ફાલી છે. કારણકે ભારત વર્ષ એ જુદા જુદા દર્શનો અને દાર્શનિકોની જન્મભૂમિ છે. ભગવાન મહાવીરનાં સમયમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ હતું. આજે પણ છે. આ પાંચ મુખ્ય દર્શન છે તે નીચે પ્રમાણે છે.

(૧) કાળવાદ, (૨) સ્વભાવવાદ, (૩) કર્મવાદ, (૪) પુરુષાર્થવાદ, (૫) નિયતિવાદ. આ પાંચેય દર્શનોની વિચારધારામાં પરસ્પર ભયંકર સંઘર્ષ છે. પ્રત્યેક એકબીજાનાં મતનું ખંડન કરે છે અને પોતાના મત દ્વારા જ કાર્ય સિદ્ધ થઈ શકે તેવો દાવો કરે છે. પરંતુ બધાને વ્યવસ્થિત રીતે સમજાવે તો ખ્યાલ આવે કે એ બધા દાવાઓ પોકળ છે. પરિણામસ્વરૂપ જૈન ધર્મના સમન્વયવાદનો વિકાસ થયો, જે એમ કહે છે કે કોઈ એક જ વાદ પોતાના બળ પર જ કાર્ય સિદ્ધ કરી શકે તેવું ન બની શકે. આથી જે વિચક્ષણ અને બુદ્ધિમાન મનુષ્યો છે તેમણે કોઈ એક જ વાદનો દુરાગ્રહ છોડીને બધાનો સમન્વય કરવો જોઈએ. સમન્વય વગર કાર્યની સફળતા સંભવી ન શકે. ભગવાન મહાવીરની આ વાતને એક તાર્કિક દૃષ્ટાંત દ્વારા સમજાવે....

એક માળી બગીચામાં કેરીની ગોટલી વાવે. ગોટલીનો સ્વભાવ છે વૃક્ષ ઉત્પન્ન કરવાનો પણ જો ગોટલીને રોપવાનો અને તેનું રક્ષણ કરવાનો પુરુષાર્થ ન કરીએ તો ? રોપ્યા પછી તેને ઊગવામાં, તેના પર ફળ-ફૂલ લાગવામાં નિશ્ચિત કાળનું અંતર જોઈશે. તે તરત જ નહિ ઊગે. વૃક્ષ ઊગ્યા પછી, અમુક સમય થયા પછી પણ એવું બની શકે કે કર્મો અનુકૂળ

નહિ હોય તો તે ઝાડ પર ફળ નહિ આવે, આવે તો પણ કદાચ એવું બને કે તેમાં જીવાત પડી જાય. બધું બરાબર થઈ જાય અને ફળ આવી જાય તો એ પ્રકૃતિ છે, નિયતિ છે તેનો કોણ ઈન્કાર કરી શકે? આમ પાંચેય વાદના સમન્વયથી કાર્ય સિદ્ધ થાય છે. આના પરથી સમજી શકાય છે કે સમન્વયવાદ એ વાત્સવમાં સત્યનો પ્રકાશ અર્પે છે. તેનાથી સમાધાન અને સંવાદિતા જોવા મળે છે.

વર્તમાન સમયમાં વિશ્વ આખું સંઘર્ષ, સમસ્યા, વેરઝેર, જડતા અને જીદથી પીડાઈ રહ્યું છે. ત્યારે ભગવાનનો આ સમન્વયવાદ વિશ્વકલ્યાણ માટે ઉપયોગી બની શકે છે. આવી વિશેષતાને કારણે જ અનેક વિચક્ષણ વિદ્વાનો પણ એમ માનતા થયા છે કે - જૈન ધર્મ સૂક્ષ્મ, ઊંડાણભર્યો, ગહન છતાં સરળ હોવાથી સર્વ જીવોનું કલ્યાણ થઈ શકે છે.

(૧૯) ક્ષમાપના દ્વારા સંબંધોને અકબંધ રાખવાની કળા:- સગા-સગા વચ્ચે કે બીજા સંબંધીઓ વચ્ચે જ્ઞાનના અભાવે મતભેદ સર્જાય તે મનભેદ ન બની જાય તે માટેનો વિશિષ્ટ વ્યવહાર એટલે ‘મિચ્છામિ દુક્કડમ્’. મ્પોતે કરેલી ભૂલ માટે ક્ષમા માગવી અને બીજાએ કરેલી ભૂલ માટે ક્ષમા આપવી અને તેનાં દ્વારા સંબંધોમાં મીઠાશ જાળવી રાખવી, વિખવાદ ન થવા દેવો.

ઉપહાર :- જૈન ધર્મની સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ કર્મપદ્ધતિ લઈએ કે નવ-તત્ત્વોનું ઊંડાણભર્યું વિવેચન કરીએ. નય નિક્ષેપાનું વર્ણન લઈએ કે જગતમાં વાદોમાં સિરતાજ એવા સમન્વય અને અનેકાંતવાદની વિશિષ્ટતા વર્ણવીએ, અહિંસાની સૂક્ષ્મ વાતો કરીએ કે આગાર અણગારધર્મની રસપ્રચૂર વાર્તા કરીએ. જૈન ધર્મમાં રત્નત્રયી અર્થાત્ સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ દર્શન, સમ્યક્ ચારિત્રની વાત કરીએ કે અજોડ અને અનોખા એવા તપધર્મની વાતો કરીએ. જૈન ધર્મની આ બધી જ બાબતો અજોડ અને અનોખી છે. સેંકડો વૈજ્ઞાનિકો કરોડોનાં ખર્ચા કરી નવી નવી શોધખોળો દ્વારા હજુ જૈનધર્મની, તેના સિદ્ધાંતોની નજીક પહોંચી શક્યા નથી. છતાંયે જેટલી શોધખોળો થાય છે તેના મૂળમાં ક્યાંક ને ક્યાંક જૈન ધર્મ કે સિદ્ધાંત પડેલો જોવા મળે છે.

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

પૂજ્યશ્રીની ચોથી વાર્ષિક પુણ્યતિથિ નિમિત્તે સંસ્થામાં યેવિધ્યપૂર્ણ કાર્યક્રમો સંપન્ન

અધ્યાત્મગગનના ચમકતા સિતારા એટલે પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી. પૂજ્યશ્રીએ જ્ઞાન-ધ્યાન-વૈરાગ્યયુક્ત ઉત્તમ સાધનાજીવન દ્વારા સ્વકલ્યાણ તો સાધ્યું જ છે, સાથે સાથે અનેક મુમુક્ષુઓને ધર્મજીવન જીવવાની ઉત્તમ પ્રેરણા પણ પૂરી પાડી છે. તા. ૧૯-૪-૨૦૨૪ ના રોજ પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીની ચોથી વાર્ષિક પુણ્યતિથિ નિમિત્તે સંસ્થામાં શ્રી આત્મસિદ્ધિપારાયણ રાખવામાં આવ્યું હતું. જિનાભિષેક બાદ ‘કોબા તીર્થની પૂજા’ કરવામાં આવી હતી. આદ. બા.બ્ર. શ્રી સુરેશજીએ પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી લિખિત ‘સાધનાસોપાન’ ના સ્ટેપ (સેવા, સત્સંગ વગેરે) ના આધારે પૂજ્યશ્રીના સાધનાજીવનના વિકાસ અંગે રસપ્રદ શૈલીમાં માહિતી આપીને પૂજ્યશ્રીના ગુણાનુવાદ કર્યા હતા. પૂજ્ય બહેનશ્રીએ ‘અનુભૂતિના ઉદ્દગારો’ પુસ્તકના આધારે પૂજ્યશ્રીનો બોધ તથા પૂજ્યશ્રીના ગુણાનુવાદ કર્યા હતા. બપોરે ‘સમાધિમંદિર’ માં ‘અનુભૂતિના ઉદ્દગારો’ પુસ્તકનું વાંચન તથા મંત્રજાપ કરવામાં આવ્યા હતા. રાત્રે વિશેષ ભક્તિ અંતર્ગત મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ ગુરુભક્તિ દ્વારા આત્મશુદ્ધિનો પ્રશંસનીય પ્રયત્ન કર્યો હતો.

અયોધ્યામાં રામલલ્લાની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા નિમિત્તે સંસ્થામાં યેવિધ્યપૂર્ણ કાર્યક્રમો સંપન્ન

૨૨ જાન્યુઆરીના દિવસે અયોધ્યા મુકામે રામમંદિરમાં પ્રભુ રામની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. સમગ્ર દેશમાં ધર્મોલ્લાસપૂર્ણ ઉજવણી કરવામાં આવી. સમગ્ર દેશ રામમય બની ગયો. ભગવાન રામની જીવનકથા આલેખતી વાલ્મિકી રામાયણ, તુલસી રામાયણ જેવી અનેકાનેક રામાયણ છે. જૈનધર્મમાં પણ શ્રી ગુણભદ્રાચાર્ય વિરચિત ઉત્તરપુરાણ, રવિષેણાચાર્ય વિરચિત પદ્મપુરાણ તેમજ આચાર્ય વિમલસૂરિકૃત પ્રાકૃતમાં રચાયેલ **પદમચરિત** વગેરેમાં ભગવાન રામના જીવનચરિત્રનું વર્ણન કરવામાં આવેલ છે. અનેક તીર્થકરોની જન્મકલ્યાણકભૂમિ અયોધ્યા તે શાશ્વત ભૂમિ છે. શ્રી રામ આઠમા બલભદ્ર હતા અને તેઓશ્રી મુનિસુવ્રતનાથ સ્વામીના શાસનકાળમાં થઈ ગયા. શ્રી રામે જિનદીક્ષા લઈ, સમગ્ર કર્મોનો ક્ષય કરી સિદ્ધદેશને પ્રાપ્ત કરી. મહારાષ્ટ્રમાં આવેલા માંગીતુંગી તીર્થસ્થાનેથી તેઓએ નિર્વાણની પ્રાપ્તિ કરી હતી.

શ્રી રામમંદિર પ્રાણપ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ (તા. ૨૨-૧-૨૦૨૪) નિમિત્તે આપણી સંસ્થામાં શ્રી જિનાભિષેક બાદ શ્રી રામચંદ્ર જિનપૂજા કરવામાં આવી હતી. પૂજ્યશ્રીનો સ્વાધ્યાય વીરિયો કેસેટના આધારે થયો. બપોરે આદ. બા.બ્ર. શ્રી કપિલભૈયાએ ‘પદ્મપુરાણ’ ના આધારે ભગવાન રામના જીવનચરિત્રનું સરળ છતાં સચોટ શૈલીમાં ભાવવાહી વર્ણન કરીને સૌના હૃદયને રામમય બનાવ્યા હતા. સાંજે શ્રી રામ ભગવાનની આરતી તથા શ્રી જિનમંદિર અને શ્રી આત્મસ્મૃતિ મંદિરના પ્રાંગણમાં ૧૦૮ દીવા પ્રગટાવવામાં આવ્યા હતા. રાત્રે સૌએ ભાવપૂર્વક રામ ભગવાનની ભક્તિ કરી હતી. અત્રે ઉલ્લેખનીય છે કે રામમંદિર નિર્માણ માટે આપણી સંસ્થાએ ૧,૧૧,૧૧૧/- રૂપિયાનો આર્થિક સહયોગ આપ્યો હતો. આ પ્રસંગે ગુરુકુળના વિદ્યાર્થીઓએ રામાયણના પાત્રો (રામ, લક્ષ્મણ, સીતા, હનુમાન) ની વેશભૂષા ધારણ કરી હતી અને સંસ્થામાં શોભાયાત્રા

કાઢી હતી.

શ્રી આદિનાથ પંચકલ્યાણક અને શ્રી બાહુબલી મહામસ્તક અભિષેક

સોનગઢમાં જાન્યુ. ૧૯-૨૫ દરમ્યાન શ્રી આદિનાથ પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠાના ભવ્ય મહોત્સવ સાથે જાન્યુ. ૨૬ ના દિવસે બાહુબલી ભગવાનનો મહામસ્તક અભિષેક હતો.

જૈન દર્શનમાં તીર્થંકરોના જીવનના પાંચ કલ્યાણકો (ગર્ભ, જન્મ, દીક્ષા, કેવળજ્ઞાન, નિર્વાણ) નું અત્યંત પારમાર્થિક મહત્ત્વ છે. સોનગઢમાં મૂળનાયક આદિનાથ (ઋષભદેવ) ના પંચકલ્યાણકોના પૂજન સાથે જંબુદ્વીપ (ભરતક્ષેત્ર અને ઐરાવત ક્ષેત્ર) ના બીજા ૧૪૦ દિગંબર જિનબિંબની પ્રતિષ્ઠા હતી. ૪૦૦ ટનના અખંડ ગ્રેનાઈટમાંથી કંડારેલ ૨૪૦ ટનની ૪૧' ઊંચી ભગવાન બાહુબલીની ભવ્ય ખડગાસન પ્રતિમાજી (શ્રવણબેલગોલાની ૫૭' પ્રતિમાજીની પ્રતિકૃતિ) બેંગલોરથી સોનગઢ આવેલ. તેને ૫૦' ઊંચા પર્વત (ટેકરી) પર આરૂઢ કરીને તેનો મહામસ્તક અભિષેક કર્યો.

આઠ દિવસનો આ ભવ્યાતિભવ્ય મહોત્સવ સુંદર રીતે ઉજવાયો. લગભગ ૫ચીસ હજાર ભવિજનોએ દર્શન-પૂજા-કાર્યક્રમનો ધર્મોલ્લાસથી લાભ લઈને દિવ્યતા અનુભવી. ૨૦૦ જેટલા વિદ્વાનોમાં શૈલેષભાઈ (તલોદ), નીલેશભાઈ (મુંબઈ), રજનીભાઈ (તલોદ), પ્રદીપકુમાર (ઝાંઝરી) વગેરે હતા. વી.આઈ.પી. માં કેન્દ્રીય મંત્રીઓ અમીત શાહ, પીયૂષ ગોએલ અને મનસુખ માંડવીયા ઉપરાંત ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી ભૂપેન્દ્ર પટેલ તથા ગૃહમંત્રી હર્ષ સંઘવી હતા. મહાનુભાવોએ પૂ. ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામી અને મહાત્મા ગાંધીજીના અધ્યાત્મ માર્ગદર્શક પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીનો ગુણાનુવાદ કર્યો.

પંચકલ્યાણક મહોત્સવના ઉપક્રમે પ્રતિદિન તત્ત્વસભરચર્યાયુક્ત ઈંદ્રસભા, રાજસભા, પૂ. ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામીના પ્રવચન, પૂ. બહેનશ્રીની તત્ત્વચર્યા, સમાગત વિદ્વાનોના શાસ્ત્ર સ્વાધ્યાય, સાંસ્કૃતિક-ધાર્મિક વિવિધ નૃત્ય નાટિકાઓ, ત્રણ અર્થપૂર્ણ નાટકો, તીર્થંકર ભગવાનની માતાના ૧૬ સ્વપ્નો વગેરેની સુંદર ભવ્ય રસપ્રદ રજૂઆત હતી. મનોરમ્ય કલામ્યુઝીયમ પણ બનાવેલ.

વિધિકારો બા.બ્ર. સુભાષભાઈ શેઠ (વાંકાનેર) અને બા.બ્ર. હેમંતભાઈ શાહ (સોનગઢ) હતા. મુખ્ય આયોજક અને કાર્યકર્મોના સંચાલક મંગલાયતન (અલીગઢ) ના વિદ્વાન સંજયભાઈ જેવર સાથે અન્ય વ્યવહારિક ગતિવિધિના સંચાલક રાજેશભાઈ ઝવેરી હતા. ૫જમાન દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ અને તેના ટ્રસ્ટી નેમિષભાઈ શાહ (મુખ્ય દાતા, મુંબઈ) હતા. હજારો મુમુક્ષુઓ માટે આવાસ, વાહન વ્યવહાર અને ભોજનની વ્યવસ્થા સુચારુ હતી.

કોબા આશ્રમથી પંકજભાઈ શાહ અને મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર સહિત ૧૧ મુમુક્ષુઓનો મીની સંઘ ગયો હતો. ૨૧ મી જાન્યુઆરી રવિવારે સોનગઢ મહોત્સવનો લાભ લીધા પછી ૨૨ મી જાન્યુઆરી સોમવારે સંઘે પાલિતાણાની જાત્રા કરીને શત્રુંજય ઉપર દાદા ઋષભદેવ અને દિગંબર મંદિરમાં શાંતિનાથ ભગવાનના દર્શન-વંદન-પ્રદક્ષિણા કર્યા. ૨૩ મી જાન્યુઆરી મંગળવારે તળેટીમાં ૧૦૮ પાર્શ્વનાથ મંદિર, જંબુદ્વીપ, આગમ મંદિર વગેરે દર્શન કરીને વળતી યાત્રામાં વલભીપુર, અયોધ્યાપુરમ્ અને કલીકુંડ પાર્શ્વનાથ તીર્થોની સ્પર્શના - વંદના કરીને સંઘ સાજે કોબા આશ્રમે પહોંચી ગયો. કોબા આશ્રમના ટ્રસ્ટીશ્રી શરદભાઈ ડેલીવાળા અને તેમના પરિવારે (ઈલાબેન, ભાવિન, રુચિ) આઠેય દિવસ (યોગદાન સાથે) પ્રશંસનીય લાભ લીધો હતો.

મહત્ પુણ્યનો ઉદય, અપૂર્વ વીર્ય ઉલ્લાસ અને આંતરિક ધર્મરુચિ હોય ત્યારે જ ભવિજનોને આવો ધર્મ લાભ મળે છે અને પુરુષાર્થથી તેઓ ઝડપી લે છે.

સંસ્થામાં પ્રજાસત્તાકદિનની ઉજવણી સંપન્ન

૭૫મા પ્રજાસત્તાકદિનની સંસ્થામાં ઉત્સાહભેર ઉજવણી કરવામાં આવી. વહેલી સવારે વિદ્યાર્થીઓની રેલી નીકળી હતી અને વિદ્યાર્થીઓ ઉત્સાહભેર દેશભક્તિના નારા બોલ્યા હતા. ત્યારબાદ પૂજ્ય બહેનશ્રી, ટ્રસ્ટી મહોદય આદિ. શ્રી બિપીનભાઈ મણિયાર, આદિ. ડૉ. રાગિણીદીદી, આદિ. શ્રી પ્રવીણભાઈ શાહના વરદ હસ્તે ધ્વજવંદનનો કાર્યક્રમ યોજાયો હતો. સંસ્થાના મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો અને વિદ્યાર્થીઓ ઉત્સાહભેર કાર્યક્રમમાં જોડાયા હતા. રાત્રે દેશભક્તિના ગીતોનો કાર્યક્રમ યોજાયો હતો.

બા.બ્ર. શ્રી સુરેશભૈયાજીની ચેન્નઈ ધર્મયાત્રા સંપન્ન

બા.બ્ર. શ્રી ભૈયાજીની ચેન્નઈની ધર્મયાત્રા તા. ૨૧-૦૧-૨૦૨૪ થી તા. ૩૦-૦૧-૨૦૨૪ દરમિયાન સાનંદ સંપન્ન થઈ. આ ધર્મયાત્રામાં તેઓની સાથે યુ.કે., ભોપાલ તથા મુંબઈના મુમુક્ષુઓ પણ જોડાયા હતા. તા. ૨૨-૦૧-૨૦૨૪ થી તા. ૨૫-૦૧-૨૦૨૪ દરમિયાન ભૈયાજીના જાહેર સત્સંગના કાર્યક્રમ યોજાયા હતા, જેમાં તેઓશ્રીએ વચનામૃત પત્રાંક-૮૫૬ ના આધારે વિષયની ઊંડાણથી છણાવટ કરી હતી. ઉત્સાહ અને ભાવપૂર્વક સારી સંખ્યામાં મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ સત્સંગનો લાભ લીધો હતો. આ દિવસો દરમિયાન અન્ય મુમુક્ષુઓના નિવાસસ્થાને પણ સત્સંગ-ભક્તિના કાર્યક્રમો યોજાયા હતા.

તા. ૨૬-૨૭-૨૮ જાન્યુઆરી દરમિયાન ચેન્નઈથી દૂર આવેલા વંદેવાસ નામના નાનકડા ગામમાં ભૈયાજીની ત્રિદિવસીય શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ ગામમાં સુંદર દિગંબર જૈન મંદિરો આવેલા છે અને એક નાનકડો પહાડ (આશરે ૫૦૦ પગથિયાં) છે; જેને પોન્નૂર હિલ્સ કહેવામાં આવે છે. અત્રે અપ્રમત્ત યોગીશ્વર આચાર્ય કુંદકુંદ સ્વામીએ ખૂબ સાધના કરી હતી. તેઓશ્રીના પગલા આ પહાડ પર મોજૂદ છે. એવી માન્યતા છે કે આ પહાડ પરથી અપ્રમત્ત યોગીશ્વર શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય મહાવિદેહક્ષેત્રે ગયા હતા. ત્યાં શ્રી સીમંધરસ્વામીના દર્શન અને સમાધાન બાદ આ પહાડ પર પાછા ફર્યા હતા. ત્યારબાદ તેઓશ્રીએ શ્રી સમયસાર આદિ પરમાગમોની રચના કરી હતી. આ પવિત્ર ભૂમિની પ્રથમ યાત્રા દરમિયાન પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી અત્યંત પ્રભાવિત થયા હતા. આવા પવિત્ર અને રમણીય સ્થાને આદિ. ભૈયાજીની સાથે મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ પૂજા-ભક્તિ આદિ કર્યા હતા. પોન્નૂર હિલ્સની તળેટીમાં શ્રી સીમંધર સ્વામીની પદ્માસન સ્થિત ભવ્ય પ્રતિમાજીના દર્શન કર્યા અને પૂજા-ભક્તિ, સ્વાધ્યાય આદિનો લાભ લીધો.

પોન્નૂર હિલ્સની નજીક શ્રી વિશાખાચાર્ય તપોભૂમિમાં શ્રી કુંદકુંદાચાર્યની ખડગાસન મૂર્તિના સૌંદર્ય દર્શન કર્યા તેમજ સૌંદર્ય ભાવપૂર્વક પૂજા-ભક્તિ, સ્તુતિ આદિ કરી સાત્ત્વિક આનંદની અનુભૂતિ કરી. ત્યારબાદ શ્રી અરિહંતગિરિ તીર્થમાં ૩૦ ચોવીસી તીર્થકર ભગવાનની પ્રતિમાજીના અને નવગ્રહ જિનમંદિરોના ભાવપૂર્વક દર્શન કર્યા. ત્યાંના પહાડ પર ખડગાસનમાં બિરાજમાન શ્રી નેમનાથ તથા શ્રી પાર્શ્વનાથની પૌરાણિક તથા ભવ્ય પ્રતિમાઓના દર્શન કરી સૌ પાવન થયા. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીની અમૃતવાણીથી બોધ પામેલા આદિ. ભૈયાજીએ સૌ મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોને તે બોધની ઝાંખી કરાવી હતી. મુમુક્ષુઓની પરમાર્થરુચિ વર્ધમાન થાય તેવો આ યાત્રા પાછળનો હેતુ હતો. ૧૦ દિવસના આદિ. ભૈયાજીના સાન્નિધ્યમાં સૌંદર્ય ઉત્સાહપૂર્વક ભક્તિ-સત્સંગનો લાભ લીધો હતો.

આદિ. મીનાબેન કિરણભાઈ તુરખિયા, આદિ. નેમિલાબેન ગગનેશભાઈ સંઘવી, આદિ. કિષ્નાબેન દવે, આદિ. સારિકાબેન રાજેશભાઈ, આદિ. રીટાબેન યોગેશભાઈ, આદિ. રીટાબેન સુતરિયા વગેરે મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ કોબા સંઘ માટે ભોજનની વ્યવસ્થા કરી હતી અને આદિ. સરલાબેન બકુલભાઈ પારેખ તથા આદિ. મીનાબેન કિરણભાઈ તુરખિયાના નિવાસસ્થાને આવાસની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી. આ બધા મુમુક્ષુઓના પરિવારની ભક્તિ અને અતિથિસત્કાર ખરે જ અનુભવનીય છે. ચેન્નઈ સ્થિત સર્વે મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોનો વાત્સલ્યભાવ અને ધર્મોત્સાહ સરાહનીય છે.

પૂજ્ય આચાર્ય ૧૦૮ શ્રી વિદ્યાસાગરજી મહારાજના સુસ્વાસ્થ્ય અને દીર્ઘાયુષ્ય માટે સંસ્થામાં મંત્રજાપના કાર્યક્રમ

મહાન તપસ્વી અને સંયમી પૂજ્ય આચાર્ય ૧૦૮ શ્રી વિદ્યાસાગરજી મહારાજના સુસ્વાસ્થ્ય અને દીર્ઘાયુષ્ય માટે આપણી સંસ્થામાં મંત્રજાપ, પ્રાર્થના વગેરે કાર્યક્રમો યોજાયા હતા.

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :-

ગુરુકુળ :	(૧) શ્રી સ્વ. નારણભાઈ પ્રભુભાઈ પટેલ, USA	રૂ. ૪,૨૫,૦૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી પ્રવીણભાઈ પટેલ (કાયમીતિથિ, જિનાભિષેક, જીવદયા, રેઈન વોટર હાર્વેસ્ટિંગ)	
	(૨) પ્રકાશ કેમીકલ્સ ઈન્ટરનેશનલ પ્રા. લિ. વડોદરા	રૂ. ૨,૨૧,૦૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી અમીબેન તથા શ્રી મનિષભાઈ શાહ (કાયમી શુભેચ્છક તથા દિવ્યધ્વનિ)	
	(૩) શ્રી સ્વ. ઉષાબેન વસંતકુમાર શાહ, અમદાવાદ	રૂ. ૨૫,૦૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી હર્ષદભાઈ શાહ	
ભોજનાલય કાયમીતિથી :	(૧) શ્રી કલ્પનાબેન પ્રવીણભાઈ શાહ, USA	રૂ. ૩,૦૦,૦૦૦/-
જીવદયા :	હસ્તે :- શ્રી પ્રવીણભાઈ એન. શાહ	
	(૧) શ્રી સુમીત અને તેજલ ખંધાર, USA	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી વીણાબેન મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર (દિવ્યધ્વનિ, સ્વાધ્યાયહોલ રિનોવેશન, સાધક ઉત્કર્ષ)	
	(૨) શ્રી સમીર અને રીના ખંધાર, USA	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી વીણાબેન મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર (દિવ્યધ્વનિ, સ્વાધ્યાયહોલ રિનોવેશન, સાધક ઉત્કર્ષ)	
	(૩) શ્રી તારાબેન જગદીશભાઈ પટેલ, USA	રૂ. ૪૨,૫૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી પ્રવીણભાઈ પટેલ (ગુરુકુળ)	
	(૪) શ્રી ગં.સ્વ. શાંતાબેન કેશવજી પટેલ, USA	રૂ. ૪૨,૫૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી પ્રવીણભાઈ પટેલ (ગુરુકુળ)	
ભોજનાલય :	(૧) શ્રી અમૃતલાલ લલ્લુભાઈ શાહ, મુંબઈ	રૂ. ૨૧,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી પારૂબેન નીતિનભાઈ રાજાણી, ગાંધીનગર	રૂ. ૧૧,૦૦૦/-
પુસ્તક પ્રકાશન :	(૧) શ્રી જ્યોતિબેન નરેન્દ્રભાઈ શાહ, રાજકોટ	રૂ. ૩૦,૦૦૦/-
	(ચબૂતરા- નિર્માણ)	
	(૨) શ્રી ભારતીબેન પ્રવીણભાઈ મહેતા, USA	રૂ. ૩૩,૫૦૦/-
	(પૂજ્યશ્રી ઓડિયો-વિડિયો પ્રોજેક્ટ)	
સાધારણ :	(૧) શ્રી રૂપલબેન તથા ડૉ. જતીનભાઈ કડાકિયા, USA	રૂ. ૨૫,૦૦૦/-
	હસ્તે : શ્રી પ્રવીણભાઈ પટેલ	
જ્ઞાનદાન :	(૧) શ્રી ભોગીલાલ એન્ડ બ્રધર્સ, અમદાવાદ	રૂ. ૨૧,૦૦૦/-

પૂજ્યશ્રીની ચોથી પુણ્યતિથિ નિમિત્તે સમાધિમંદિરમાં આરાધના (તા. ૧૯-૧-૨૦૨૪)

સોનગઢમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ અને મહામસ્તકાભિષેક પ્રસંગે ઉપસ્થિત કોબાનો મીનીસંઘ

સંસ્થામાં પ્રજાસત્તાકદિનની ઉજવણી વેળાએ

વડાલી મુકામે યોજાયેલ સત્સંગ મેળાવડો (તા. ૩-૨-૨૪)

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal Regd. No. : G-GNR-356
issued by DY.SPO Gandhinagar Valid upto 31-12-2026 - Publication Date 15th of every month

અચોધ્યામાં શ્રી રામ ભગવાનની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા નિમિત્તે આપણી સંસ્થામાં ઉજવણી (તા. ૨૨-૦૧-૨૦૨૪)

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યધ્વનિ’ ફેબ્રુઆરી - ૨૦૨૪ ના અંક માટે નીચેના પ્રત્યેક દાનવીર મહાનુભાવોનો રૂા. ૨૧,૦૦૦/- નો આર્થિક સહયોગ સાંપડ્યો છે. સંસ્થા તેઓશ્રીઓના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

૧

સ્વ. શ્રીમતી શૈલાદેવી નવલકિશોર જૈનના આત્મસ્મરણાર્થે

હસ્તે : શ્રી સુરેખાબેન (પં. સિદ્ધસેન જૈન પરિવાર)

૨

પૂજ્ય બા-બાપુજીના આત્મસ્મરણાર્થે

હસ્તે : એક સદ્ગૃહસ્થ પરિવાર, અમદાવાદ

૩

સ્વ. શ્રીમતી નયનાબેન મહેન્દ્રભાઈ ઝવેરીના આત્મસ્મરણાર્થે

હસ્તે : શ્રીમતી ઇન્દિરાબેન તથા ડૉ. મહેન્દ્રભાઈ ચીમનલાલ ઝવેરી, અમદાવાદ

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of

Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra - Koba - 382 007. Dist. Gandhinagar (Gujarat).

Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate, Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah

To,